

VESTNIK

NOTICIERO

Reg. Nac. de la
Prop. Intel. No. 659.805

X I I
5 - 1961

Ustanovitelj Vestnika duhovni svetnik Karel Škulj

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. Izdaja ga konzorcij, katerega v sedanjem poslovnem letu sestavljajo: Edi Škulj, predsednik, Gabrenja Vojko, ing. Anton Matičič, Potočar Anton; za Zvezo slovenskih protikomunističnih borcev, Cleveland, USA: Jakopič Marijan, Kranjc Danilo, Lekan Jože, Pleško Stane — pooblaščenec Vencelj Dolenc; za Društvo slovenskih protikomunističnih borcev v Argentini: Pregelj Bogomil, Jenko Jože, Kralj Janez, Logar France; urednik Pavle Rant.

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Capital Federal, Argentina. Naročnina: Južna Amerika 96.— pesov, odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2.50 dolarja letno, Anglija, Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1.50 dolarja.

Editor responsable: Eduardo Škulj, redactor Pablo Rant — Tiska Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, T.E. 33-7213 Buenos Aires, Argentina.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 659805 — „Vestnik“ es el Informativo de los excombatientes anticomunistas eslovenos — „Vestnik“ is the voice of Slovenian anticommunist veterans.

Naslovna stran: Kranj s Kamniškimi planinami

Vsebina: Kako je prišlo do „domobranskih“ proslav v emigraciji (Tine Debeljak) — Rajhenburški trapisti pričajo — V Ribnico gremo! (Flerijan Slak, Kanada) — Pomen knjige Vetrinjska tragedija (Ivan Drčar, USA) — Odlomki iz Cianovega dnevnika — Paberki: Gverila v pretekli in bodoči vojski — J. Š., Argentina, Kako dolgo še?, Krivce iščejo — Borci pišejo: J. Š., Argentina — J. K., Argentina — V. A., Kanada — Oj oćak Nanos, ki zreš na svoje podložne (A. F., Martin Radoš, Argentina) — Društveno življenje: ZSPB k pismu V. Levstika, občni zbor v Torontu, občni zbor v Clevelandu — Osebnе novice — Urednikov bunker

Kako je prišlo do „domobranskih“ proslav v emigraciji

V Koledarčku slovenskih emigrantov za leto 1946* je bil prvič določen *prvi junij* kot odslej vsakoletni *Spominski dan narodnih mučencev*. Letos bo torej petnajstletnica, odkar se slovenski emigranti križem sveta po vseh celinah spominjamo „naših pobitih“, ki so padli za iste vzore, zaradi katerih smo mi sedaj izven domovine, pa vendar — živi! Ko bomo torej letos že petnajstič v mesecu juniju posvečali en dan svojega živega leta mrtvim, ki so živi v nas, spoznajmo, da bodo živeli v nas, dokler se bo emigracija zavedala, zakaj je šla iz Slovenije, zakaj se ne vrne nazaj in zakaj vzgaja svoje otroke v ljubezni do njih in domovine. Zato ne bo morda odveč, da na željo gospoda urednika napišem, kako je prišlo do teh proslav. Postale so namreč v emigraciji ne samo že tradicionalne, temveč tudi eden najbistvenejših in najpomembnejših javnih izrazov slovenske enotnosti in skupnosti, tako bistven izraz, da bi mi tisti čas, ko bi prenehali z njimi, podali samo ta dokaz, da se je emigracija izpridila v svojih koreninah, izgubila svoj smisel. Seveda, če bi prenehali z njimi zategadelj, ker bi se vrnili domov kot Izraelci iz Egipta in Babilonije, bi se ta spominski dan preselil z množicami Slovencev v Kočevske gozdove kot vsenarodno romanje.

Po vetrinjski tragediji konec maja 1945 sem se pod vtisom strahotnih množičnih smrti, o katerih smo dobivali sporočila na svoje begunske postojanke v Italiji (drugi drugod), pomikal vedno bliže Rimu, kjer sem se znašel koncem julija. Vse tiste mesece jeseni in začetne zime smo preživljali ljudje v okolici dr. Kreka na Olmati in na via dei Colli 8 mesece smrti in upanja, zasledovanja poteka svetovnih dogodkov, ob katerih nam je rastlo srce in upadal pogum, da nas spet prevzame čez hip novo oznanilo. Toda nespremenjena pa je ostala v dnu srca žalostna misel na desetisoče pobitih, pobitih tega leta, pa toliko tisočev padlih že preje v bojih na vseh frontah: proti okupatorjem in komunistom (tudi v vrstah prisiljencev, tako med nasilno mobiliziranimi od okupatorja kakor komunisti), pa v pregnanstvu in zaporih, v taboriščih in izgnanstvih, pa umrlih od žalosti, obupa, ran in težkih dni! Od črne roke strašne Predice usode! Ta je vsa ta strahotna leta mešala štrene naše zgodovine in

* Koledarček slovenskih emigrantov za leto 1946. — Sestavil Vid Zemljič, opremila Janez Ogrinec in Blaž Mrljak. Izdali slov. emigranti v Italiji, str. 112. (Mislim, da danes že lahko povemo, da je Vid Zemljič Tine Debeljak, in oba slikarja eno ime: Bara Remec). Koledarček predstavlja eno prvih tiskanih emigracijskih del in je danes že književna redkost. — Op. urednika.

jih s čudno ironijo zategala v vozle, katere je potem trgala kar z zobmi in nohti in z na vse strani ostrimi škarjami. Ta nepremakljiva žalost v nas nas je vodila po katakombah mučnikov, na romarski obisk rimskih bazilik, v avdienco k papežu in v samo bližino Boga, ki smo mu bili v tistih mesecih bliže kot težko kdaj prej in pozneje. Desettisoči pobitih je grozna množica, ki tišči na srce in dušo in vest. Je zgodovina in bodočnost, slavna ena kakor bo druga, toda sedanjost je bila porazna, je bila en sam grob.

V takem razpoloženju sem se nahajal tedaj v večnem Rimu kot verjetno sleherni izmed nas, ki je na svoji „romarski“ poti prišel v resnično „Romo“; krščansko Romo, ki je že sama po sebi en sam spomenik spominjanjem vseh dob. Tedaj sem hodil k mašam na Colli 10 in strašno sem bil vesel, da mi je neka šolska sestra posodila slovenski misal. Ko sem ga prebiral, se mi je neprestano v liturgično besedilo vmešavala misel na te mrtve desettisoče, ki so bili z mano pri vseh teh „črnih mašah“, pa naj je bila še tako slavnostna z Alelujo in belim plaščem. Tako se mi je nekako tiste tedne v decembru 1945 porodila misel, napisati begunsko „*črno mašo*“, naslonjeno na liturgični tekst. Toda prej, kot sem mogel začeti z delom, mi je prišlo novo naročilo.

Nekako v začetku decembra je prišel predsednik NO dr. Miha Krek na misel, da bi sestavil majhen begunski koledarček za naša taborišča, ki naj bi poudaril begunsko aktualnost, politično z ozirom na Jugoslavijo kakor tudi svetovne dogodke, ki so tedaj (z dogodki po volitvah 11. novembra v FLRJ) dajali marsikakšen oprijem našemu upanju. Še celo pa bi bila prilika za objavo takih božičnih izjav, kakor je bilo pismo ameriških škofov, pa jugoslovanskih, predvsem pa papežev božični govor, ki bo verjetno pomenil za begunce najvažnejši tekst. In res je ta govor bil tisto leto 1945 posebno udaren in naperjen proti totalitarnim državam, katerih ena je postajala nova Jugoslavija. Tudi naj bi našla mesto izjava Narodnega odbora in posebej božično pismo dr. Kreka.

Tako sem dobil od dr. Kreka nalogo sestaviti ta koledarček v enem samem mesecu. Tiskala pa da ga bo neka salezijanska tiskarna. Prav zaradi božičnih govorov in poslanic se je delo sestavljanja in tiskanja zavleklo malo čez novo leto. Toda le nekaj tednov. Zadnje korekture Koledarčka, ki sem ga sestavil od prve do zadnje črke sam in vse tudi sam napisal, sestavke in pesmi (razen Šalijevega odlomka Spev rodni zemlji in Ehrlichovih slovenskih litanij na koncu), sem opravljal v prvi polovici januarja. Zadnjo korekturo koledarja v pravem pomenu besede — dneve in mesece sem opravljal tiste dni v slovenski pisarni na via dei Colli 8. V pisarni sem tedaj našel g. Križmana, znanega vodjo slovenskih socialnih delavcev, ki so prav tedaj v kleti tega poslopja ustanavljali Družabno pravdo. Njemu sem tedaj razodel misel, ki se mi je rodila med sestavljanjem koledarskih dni: ali ne bi kazalo sedaj, ko se prvič izdaja v emigraciji koledar-

ček, določiti en dan v letu za spominski dan vsem slovenskim žrtvam okupacij in revolucije? Prav gotovo smo dolžni ta spomin že iz hvaležnosti, da smo mi ostali pri življenju, ko bi nas lahko zadelo ista usoda. Morda bi bilo dobro posebej poudariti Vse svete kot dan naših mrtvih? Ali pa izbrati drug dan v letu? En dan v mesecu maju? In kako bi dali ta dan „uzakoniti“? In tu mi je g. Križman svetoval, naj Vseh svetih ne napravim za ta dan, kajti ta dan mora biti posebno izbran prav za naše žrtve same, da dobi pravo pomembnost. Mesec maj se mu ne zdi primeren, ker je to že Marijin mesec. Junij? Da, prav junij določimo za ta dan, kajti v začetku junija je našlo največ smrti naših ljudi, ko je umiralo 12.000 domobrancev in četnikov, vrnjenih zadnje dni maja iz Vetrinja. Prvi junij slednjega leta naj bo posvečen našim žrtvam okupacije in revolucije, praznuje naj se pa najbližjo nedeljo, ali vsaj v tem mesecu po vseh kontinentih. To so bili dnevi največje groze v Sloveniji. Ko sva se zedinila za prvi junij, sem novi praznik napisal v korekturo svojega koledarčka obenem z imenom svetnika, ki se je v letu 1946 častil na ta dan in je imel simbolno ime: Fortuna! — Usoda! To je tista usoda, ki je ugrabila nasilne smrti iz srede slovenskega naroda njegov cvet in bodočnost ene cele generacije! In to po volji in odločbi — brata! Da, največ brata! Pa tudi okupatorjev in vsega, kar je z usodo teh let v zvezi.

Na vse te sva mislila tisti hip in posvetila dan z imenom SPO-
MINSKI DAN NARODNIH MUČENCEV. To se pravi: vseh, ki
so na kakršen koli način umrli v tistih strahotnih letih pri obrambi
slovenstva in vere, pri varovanju življenja in premoženja, pa tudi
vseh tradicionalnih duhovnih vrednot proti okupatorju in tistim, ki
so morili zavedno za zmago komunizma in brezboštva. Tudi tistih,
ki so padli v njihovih vrstah, nasilno mobilizirani, ali kako drugače
izpeljani v njihove vrste, kar jih dela bolj žrtve kakor pa morilce.
Vseh naših pobitih praznik naj bo ta dan, spominjan v mesecu, v
katerem je bilo največ žrtev: v mesecu moritev vetrinjskih vrnjen-
cev. Domobrancev. Zato se je oprijel teh proslav ime „domobranska“,
dasi niso bile izključno kot take mišljene ne večinoma izvajane v
tem smislu. Ima vse širši značaj. Zajema Vaške stražarje, domo-
brance, četnike, talce, odseljence, od črnih rok pobite, pa po pomoti
padle itd. — vse, ki jih mi postavljamo v vrste „narodnih mučencev“,
ki so padli kot Slovenci, bodisi da so branili vero bodisi narod. Za-
jema tako religiozne bogoslovce-vojake kakor ateistične nacionaliste,
samoslovenske kakor jugoslovansko orientirane, le da niso bili za-
vestni ustvarjalci svetovne revolucije zaradi razrednega sovraštva,
obračajoč se tako proti Bogu kakor Narodu.

Kako naj bi to zamisel uzakonili? Tudi tu mi je g. Križman
svetoval, naj bi stopil do dr. Kreka kot predsednika NO in ga prosil
za njegovo potrditve izbora tega dne in za „uzakonitev“ z odlokom

najvišjega slovenskega političnega foruma v emigraciji — Narodnega odbora. To je dr. Krek z odobravanjem tudi storil in takoj razposlal v vsa taborišča in vsem organiziranim skupinam Slovencev pismo s pozivom, naj prve dni junija posvete spominski dan našim narodnim mučencem.* Tako je ta zamisel dobila veljavnost in junija 1946 so se že vršile po vseh taboriščih prve spominske proslave, ki še danes družijo vse Slovence v emigraciji v spominu na naše pobile.

Meni osebno pa je prav ta dr. Krekov poziv dal tudi zadnjo vzpodbudo na začetek *Črne maše*, ki sem jo takoj po zaključku Koledarčka začel pisati. Prvi odlomki so izšli že v serviglianskem Svetu in domu, ki ga je urejeval dr. Jože Krivec. Tako je torej Koledarček pa zamisel praznika pobitih in začetek Črne maše izšlo vse iz istega razpoloženja zadnjih mesecev leta 1945 in je moja Velika črna maša v bistvu samo začetek realizacije prve take proslave za spominski dan.

V Rimu smo napovedali za tiste dni junija spominsko sveto mašo, in to v kripti sv. Cirila. Teden dni preje pa sem bil na sprehodu pri sv. Pavlu „zunaj zidu“, pri Treh studencih, kjer so rablji svetemu apostolu odsekali glavo. Toda tam sem postal pozoren na drugo stvar: v oltarju je podoba svetega Zenona, poveljnika legije, generala, ki se je z vsemi svojimi legionarji uprl navodilu, pobijati kristjane. Zato je on in vsa legija bili pobiti pri Treh studencih, kar omenja spominska plošča na zidu. V hipu me je prevzela misel: da, tu je cerkev, starokrščanska cerkev, kjer naj bi se vršila prva spominska sveta maša za naše mučence. Vsa legija je tu našla smrt: vsi naši vojaki, legionarji, domobranci, četniki. Tu so naša kočevska brezna. Spet sem stopil do dr. Kreka, naj javimo za nedeljo sveto mašo v tej častitljivi in tako pomembni kapelici. Pa je obžaloval, da nismo bili prej odkrili te zgodovinske skladnosti tisočletja ločenih podobnih dogodkov, toda časa ni več, da bi mogli vse obvestiti o spremembi kapele. Tako sem mogel naknadno samo še v pesmi postaviti izhodišče svoje Črne maše k oltarju sv. Zenona:

Veliki teden. V večnem Rimu.

Hcsana! Hosana!... Vrisk... Jok: pasijon!

Križaj ga! Križaj jih! Ves bataljon!

Vso vojsko! Na Golgeti! Na Krimu!

V Kočevskem rogu!... O sveti Zenon

in Tvoj pri svetem Pavlu pobiti legion!

Od tam romam v Mesto kot v prividov dimu...

In na tej poti — od poklane (v tilnik s sekiro zasekane) rimske legije svetega Zenona pa mimo katakomb sem šel v „prividov dimu“.

* Žal tega pisma nimam, da bi ga ponatisnil ob tej priliki, kajti prav ono predstavlja začetek spominskih proslav leta 1946.

In eden teh prividov je bil tudi ta, kako bodo vsi Slovenci po vseh celinah, dokler bo slovenska emigracija živa in zdrava v sebi, častila spomin svoje vojske, pobite prav tako kolektivno z modernimi sekirami — brzostrelkami — v tilnik.

Trije studenci teko zdaj na mestu poboja, trije čudežni studenci. Ali ne teko tudi iz grobov naših mučencev trije čudežni studenci, ki nam morejo dajati življenje tudi v tujini, tekoči iz njih src, ki so bila ubita, pa so imela te „čudežne“ vode za vso našo bodočnost, tudi za nas — emigracijo: *MATI — DOMOVINA — BOG!* To njihovo bojno geslo je tudi zarja, ki visi nad njihovimi grobovi.

Ta tri imena so bila vzrok njihovi smrti, ta so tudi vzrok njihovemu življenju.

Mati in Bog nas spremljata tudi v tujini.

Domovina pa so nam njihovi grobovi, njih spomin. In kadar se ta dan začetkom junija spominjamo njihovih grobov, se vračamo v Domovino in vemo: kjer jo straži toliko mučenih smrti, bo nekoč vstala poveljučana in sveta in naša!

Pred petnajstimi leti je skromni koledarček zaznamoval prvi korak te naše emigracijske poti z njimi kot s Skrinjo zaveze med Bogom in Narodom, med živimi in Mrtvimi — krog sveta. Na katerega svetnika dan je padla prva proslava pred petnajstimi leti! V *Koledarčku stoji*: Fortuna. — Usoda! Sreča! Zaklad! Vse to pomeni ta beseda v latinščini. Da, *usoda*, pa *sreča*, da so z nami, ti mrtvi so največji *zaklad*! Zato ga nosimo s sabo še leta in desetletja in še dlje, dokler se ne dopolni čas, kajti: je neki mistični zakon, v katerega verujemo: Kjer se je greh nad njimi dopolnil, se mora dopolniti tudi sprava in povelčanje. To je Usoda. In mi smo te sprave nosilci. In ko bomo zložili to sveto skrinjo, ki jo nosimo skozi emigracijo, s svojih trudnih ramen, ali z ramen naših potomcev, in jo bomo položili v slavnostno kostnico pri Svetem Križu, bo na njej že vklesano naših pobitih bodoče zgodovinsko ime: *SLAVA!*

Zato želim, da bi ta članek ne bil samo spomin na dan prvega zapiska njihovega dne, ampak bolj kot uvod v petnajstletnico njih proslav med nami, da ne umrejo živi v nas in da mi živi ne umremo brez njih, od banalne smrti, na nobene žrtve več ne pripravljene življenjaželnosti.

Tine Debeljak

Rajhenburski trapisti pricajo

Na Vašo željo Vam pošiljam priloženih nekaj prepisov pism, ki sem jih prejel od svojih rajhenburških sebratov ob času okupacije. Poglejte, če Vam morejo kaj služiti. Pisma sem rešil tako, da sem jih ob prihodu Nemcev v ta del Francije zakopal. K sreči! Ko me je namreč Gestapo odvedla v zapor z obljubo, da se kmalu vrne ter vse še bolje preišče, so vse moje papirje uničili.

Za boljše razumevanje pism omenim, da je o veliki noči 1941 Gestapo vzela rajhenburški samostan za sedež svoje komande, menihe pa vrgla na cesto. Toda dva ali trije patri in 30 bratov so morali ostati kot civilni uslužbenci, da so vodili gospodarstvo. Šest izmed teh bratov je odšlo k partizanom (domobrancev še takrat ni bilo, posebno na štajerskem ne). S seboj so vzeli vso živino: 44 goved in 10 konj. Trije teh bratov so padli v bojih. Ostale pa so polagoma razposlali v taborišča, samo par jih je ostalo do konca. — Po „osvoboditvi“ so se naši vrnili iz Banje Luke, kamor so se bili zatekli, so rajhenburški samostan lepo obnovili, a komunistična vlada jim je zopet vse vzela. G. opata je obsodila na 14 mesecev zapora, drugi patri so šli na fare, bratje pa se preživljajo kakor pač morejo.

Herman Vodenik

Br. Ignacij Klasinc piše:

Banja Luka, 17. 11. 1941.

...Pri nas ima skoro vsak svojo zgodbo... Moja je takšnale:

Aprila smo morali odpustiti oblate, jaz sem bil njihov magister. Imeli smo jih 12, samo prvovrstna izbira. Vsem nam je bilo težko za njimi. Nekaterim so prihajale solze v oči, ko sem začel sam hoditi v cerkev. Zadnji je šel Kozoletov Milan, ki je bil najbližje doma. Ta mi je pomagal, ko sem tudi jaz sam moral oditi. Predzadnjo noč je nesel domov Marijo v odejo zavito. Ob tem prizoru so se vsi jokali. Marija begunka! Mati mi je pozneje rekla, ko jo bomo nazaj prinesli, je pa ne bomo ponoči! Marija je bila iz oblatske kapelice, ki jo je fr. Bernardin sezidal. Č. o. vizitator so jo bili blagoslovili.

Prvega maja sem jaz zapustil samostan. Z mano je šlo precej drugih. Takrat nisem slutil, da se bom zopet vrnil nazaj, pa ne več v samostan, temveč v logor. Doma sem bil do 14. 6. Opravljal sem službo duhovnika-popotnika z vsemi izrednimi pooblastili. Obleden sem bil popolnoma civilno. Kravato sem imel v spovednici in pri oltarju. Dne 14. 6., v soboto, ob sedmi uri popoldne pa se ustavi avto pred hišo. Bil sem aretiran. Drugi dan bi bil moral imeti pivo mašo pri št. Janžu, drugo pa na Ptujski gori — zraven pa kakih 15 krstov in ogromno spovedovanja! Namesto vsega tega sem pa drugi dan počival za zamreženim oknom v ptujski kriminalni ječi, v kateri so me pa tako radi imeli, da so me tam držali do 10. 7. Vedeli so tudi, da je bolj težko za živež in da se menihi morajo postiti, zato so mi

dajali samo enkrat na dan jesti. Vendar pa, ker sem bil političen, sem smel dobivati od doma pakete. Hvala Bogu! Ječar je bil dober, samo črni možje so bili bolj od vraga. Zaslišan sem bil samo enkrat, a pripravljen sem bil na to vsako noč.

Dne 10. 7. so me črni možje z avtom zapeljali v logor v Rajhenburg. ... V Rajhenburgu sem zagledal prvega Franca Kozoleta in p. Pavla. Avto se je ustavil samo par trenutkov pri vratih, pri katerih pa ni bil več br. Dominik, ampak straža, potem pa zavije na pristavo, kjer se pridružim novim tovarišem. Dr. Korun, zdravnik taborišča, in p. Gabriel Planinšek me uvedeta v novo življenje. Po naročilu obervahmajstra mi odkazeta stanovanje nad konjskim hlevom, blizu vrat magacina. Na nasprotni strani so ležali frančiškani, kakih 27. Drugi duhovniki, približno 250, so pa bili že odšli s transportom prejšnjo soboto, med njimi tudi naš p. Albert (ta je bil na Borlnu, v Rajhenburgu je bil samo en dan in eno noč), s katerim sva se znašla šele v Banja Luki. Z našimi ljudmi sem prišel kmalu skupaj, čeprav mi je bilo strogo prepovedano. Ujetniki so se o njih pohvalno izražali, naši so jim pomagali, kolikor so mogli. Sedaj se je začelo moje življenje v logoru, življenje polno prizorov — vsakovrstnih, lepih, do skrajnosti žalostnih, pustolovskih, cel roman. Tega ne bom nikdar pozabil.

Gotovo Vas bo zanimalo, kako je kaj v samostanu. Križ na zvoniku je šel proč že kar v začetku, na njegovem mestu pa je zavihrala zastava, nositeljica kulture in blagostanja v 20. stoletju! Cerkev je postala slavnostna dvorana, na prezbiteriju

se pleše, kapela bratov kadilni salon. V spalnicah so vse celice podrli. V začetku so bili jetniki v gradu, potem pa so se preselili na pristavo, kjer je 7 velikih barak. V samostanu ne najdete nobenega križa, nobenega kipa ali pobožne slike, celo iz glavnih vrat so križe odstranili. Kapelico fr. Bernardina so pozneje tudi podrli, piše p. Gabrijel, a o teh rečeh je bolje, da molčim.

Naši so naredili na pokopališču iz mrtvašnice kapelico. Tja sem hodil maševat tudi jaz. Maševal sem petnajstkrat. Res je bilo to malo predrzno, maševal sem pa vendar. Kaj bi bili storili z mano črni možje, če bi bili to vedeli, si lahko mislite. Ko sem prvič maševal, so se mi roke kar tresle, saj že več ko en mesec nisem maševal. Br. Peter mi je ministriral, včasih sta si pa tudi dva duhovnika drug drugemu.

Kramp, lopata, podvihani rokavi in zamazan predpasnik so me največkrat rešili iz zadrege. — Delali smo po partijah. Jaz sem bil skoro pri vseh partijah: na cesti, pri barakah, pri „Möbeltransportu“ — vozili smo se z avtom rekvirirat pohištvo. Končno sem pa delal na vrtu. Br. Norbert je skrbel, da nisem bil lačen in žejen. Delalo nas je šest ljudi: inženir Lah, ravnatelj kmetijske šole v št. Juriju, Petek, višji žel. uradnik, šolski upravitelj z Vranskega, en kapucin iz Celja in en učiteljčnik, kateremu so bili starše odpeljali. Imeli smo se kar dobro, bili smo tudi brez straže. — 20. 7. doživim presenečenje. Par dni so že nepretrgoma privražali ljudi, nove žrtve, iz Sevnice, Rajhenburga in od povsod. Nekdo mi reče: Ali vidite vaše brate? In koga vidim? Br. Mateja, p. Pavla in še mnogo dru-

gih. Veliko jih je oskrbnik rešil tako, da so šli z mano samo br. Hugo, Serafin, Klemen, Leopold. Čez 14 dni so pa šli 4 drugi. Opoldne smo imeli skupno kosilo, prinesel nam ga je p. Gabriel. Vsi smo se delali, kakor da smo dobre volje. Drugo tako ni pomagalo.

21. 7. je bil izgnanstva dan. Ta dan je odšel 28. transport iz Štakerske. Sprevod, ki se je vil od pristave proti samostanu, je bil neizrekljivo žalosten. Naši so mi s solzami v očeh mahali, bili so kakor uničeni. Tako dela sovražni tujec po naši zemlji! Naš slovenski narod pa prenaša s čudovito mirnostjo to silno gorje. Šli smo kakor ovce. Meni poznani rajhenburžani v tem transportu so bili: g. Kalan (upokojen župnik), Zdešar z družino in Kozole (žagar) z družino, njegov sin je bil pri nas za kornega oblata. V Zagrebu nas je pogostil Rdeči križ. Naša končna postaja je bila Slav. Požega. Stražo so menjali hrvaški ustaši. Z nami so lepo ravnali. Še isti dan smo duhovniki in redovniki odrinili v Srem. Karlovce, kjer so nas porazdelili po pravoslavni samostanih v znameniti Fruški gori. Jas sem prišel z br. Klemenom, g. Kalanom in g. Kodričem, pišečkim župnikom, v Rakovac blizu Petrovaradina. Ta manastir smo mi sami upravljali.

25. 9. sem prišel v Banjo Luko. Mi stanujemo v starem samostanu. Iz Rajhenburga nas je sem pribežalo 32.

B. Kamil Pernat, superior in magister bratov, piše bratu Gregorju Pevcu:

Banja Luka, 24. 11. 1941.

... Brat Lovrenc (umrl v Banji

Luki) je na smrtni postelji prosil, naj bi vzeli njegove kosti s seboj, kadar se vrnemo v dragi Rajhenburg. Želja, ki mu bo ostala neizpolnjena!

Pred kratkim je naš p. Albert bil v Rajhenburgu na hribečku (t. j. v bivšem samostanu). Šel je po „črni poti“, ki je najbolj enostavna. Dovoljenja se sploh ne dobi. Petkrat je bil v kleščah in je petkrat smuknil. Človek, ki ni videl, ne more verovati, kaj se godi na rodni grudi. Čital je plakate, ki opominjajo, naj se ubije ali vsaj naznani vsakega, ki bi se vrnil iz pregnanstva. (B. Albert je pa to storil petkrat!) Kdor to opusti, pa njega zadene kazen. Okolica Rajhenburga je nepopisno žalostna. Zdaj izseljujejo obmejni pas ob Sotli in ital. meji na širini 15 km. Veliki plakati naštevajo vasi, ki se morajo izprazniti. Vsak sme vzeti s seboj 25 kg prtljage. Vse drugo mora ostati nedotaknjeno. Vrata morajo biti vsa odprta. B. Albert je šel skozi tak pas. Videl je obup ljudstva. V trumah hodijo po vasi gor in dol ter tulijo od joka. V Leskovcu pri Krškem so šli v procesiji na pokopališče, ljudstvo je padlo na grobove, jih objemalo ter ječalo, tulilo in kričalo na pomoč mrtve. B. Hugolin, kapucin v Krškem, jim je bil na čelu. Bil je z njimi vred odpeljan. Na več krajih je oče ubil ženo in otroke, potem pa sebe. Drugje družina ni hotela iz hiše, ko je prišla Gestapo. Enostavno so jo ti vso postrelili. V Bučki so se uprli kmetje ter fentali 50 gestapovcev. A bili so za kazni vsi pomorjeni, in povrh en avto otrok (40) v Sevnici sežgan. Preseljevanje se vrši brzo. Vsak dan pripeljejo okrog 1200 ljudi v taborišče na našo pristavo v Raj-

henburgu. Tam so pri ribnikih gestapovci postavili 7 barak. Tu jih popišejo, vsak dobi svojo številko, ki si jo mora obesiti na vrat. Drugi dan pa hajd naprej. Transporti gredo v Nemčijo, na Poljsko, v Šlezijo, Galicijo. Družine so raztrgane: oče tja, mati drugam, otroci raztepeni, da noben član ne ve za drugega. Potem si pa lahko mislite, kakšen apetit ima narod do svojih „novih prijateljev in dobrotnikov“, ki so nas prišli „rešiti“ srbskega jarma. Nemški listi pa trobijo, da so Slovenci tako zagrizeni sovražniki Nemcev, da rajši vse zapuste ter na jug zbeže, kakor da bi bili pod Nemčijo, ki hoče in se trudi na vso moč Slovence osrečiti. Tako je nek bratranec pisal v Banjo Luko, če so res Slovenci prostovoljno zapustili svoje domove... Krška bolnišnica je prazna: bolnike in sestre so že odpeljali. Kam? ... V izpraznjene vasi so poslali dekle in hlapce, da oskrbujejo živino. So to polovljeni fantje in dekleta iz okolice Maribora in Ptuja. V izpraznjene kraje pridejo Nemci, baje Kočevarji. V Hočah pri Mariboru je bil ubit Slovenec, odpadnik in ovađuh. Za kazen je bilo v Mariboru ustreljenih 30 slovenskih izobražencev, dasi ni bil nobeden udeležen pri umoru. V obmejnih krajih, kdor je mogel, je ljudstvo zbežalo čez mejo, doma pa vse uničilo: vino so spustili, živino poklali, hiše pa zapalili. Vidite dobrote in blagor pod „rešitelji“ izpod jarma. V notranjosti Slovenije pobirajo rekrute, da jih pošiljajo na rusko bojišče: oni naprej, Nemci za njimi. O mnogih so že prišla poročila, da so padli... Kakor vidite, bi je slovenskemu narodu zadnja ura, če govorimo po človeško. Samo Bog ga še more rešiti smrti.

Zares, velike žrtve, ki jih zahteva božja pravica. Dal dobri Bog, cuius est proprium parcere et misereri, da bi ne bilo zaman!... O vsi, ki nas poznate, le prosite Boga, naj nam pošlje pravega „Odrešenika“!

... Fr. Venceslav je prišel iz Srbije, kamor je bil deportiran iz št. Vida. V škofevih zavodih je namreč zbirališče „nevarnih“. Tam je v enem mesecu in pol zgubil 20 kg. Uničeval se je s plesnivim kruhom, vrženim svinjam. Videl je strašno mučenje slovenskih duhovnikov in izobražencev. Kajti samo „nadjudje“ imajo pravico do svobode in do življenja.

Pisma rajhenburškega opata č. g.
Pija Novak:

Marija Zvezda, 9. 12. 1941

...Ves naš narod je doletelo nepopisano gorje, največje trpljenje in stiska, ki jo slovenski narod v zgodovini pomni. Prisilno „izseljevanje“ — kako kruta beseda! Koliko grenkobe vsebuje! Kaj čuti ubogo človeško srce, ko mora zapustiti vse kar mu je najdražje na zemlji — svojo zemljo, svoj dom, negovan in ljubljen po tolikih rodovih. Človeško pero ni zmožno popisati, kaj se vse dogaja pri tem krutem izseljevanju. Ljudje se ne dajo odtrgati od svojega doma, oprimejo se oken, vrat, jih poljubljajo v obupnem kričanju. Samoumori so na dnevnem redu, drugi bežijo, če se jim posreči, zopet drugi se upirajo, a so neusmiljeno postreljeni — vsa družina z otroki vred na domu. Na Bučki so se ljudje uprli, je bila bitka, približno 36 mrtvih in ranjenih. Za kazen so Nemci pri Sevnici zažgali velik avtobus s 40 otroki. Med Celjem in

Slov. Bistrice je bilo uničenih 3 vagonov otrok s strupenim plinom. V obmejnem pasu 20 km ob Sotli in ob italijansko-nemški meji je vse izseljeno. V Krškem sta ostala samo Engelsberger in Krieger. V Mariboru je škof še ostal z enim kanonikom, Umekom. Vse drugo je odšlo s silo. Tu Vam pošiljam litanije, ki so bili sestavljene na našem (rajenburškem) hribu. Sestavili so jih slovenski duhovniki, ki jih je bilo nad 210 obenem v našem hlevu skoro dva meseca...

Iz pisma, ki ga piše isti tukajšnjemu (dumskemu) opatu dne 3. marca 1942.

...Grozovite reči se godijo tukaj okoli nas. 6. februarja zvečer in ponoči so hrvaški Ustaši pobili tri vasi blizu Banje Luke, pol ure od našega samostana. Vse je bilo pomorjeno: moški, ženske in otroci, skupaj 2400 žrtev. Vse se zgraža nad tolikim zločinstvom. Otrokom so posekali glave na hišnem pragu, nato po so vse zmetali na kup v hiši. V neki hiši sta bivala dva brata vsak s svojo družino, vseh skupaj je bilo 27, in vsi do zadnjega so bili pobiti. Njihovo imovino so potem prodali na trgu v Banji Luki, ali pa je služila za oskrbo vojaštva.

Prejeli smo nekaj novic iz rajhenburškega samostana. Pravijo, da je izseljevanje menda končano in da komisija odpotuje okoli 15. marca. Naši so še vedno tam, toda v neprestanem strahu, da jih odvedejo v Nemčijo. ... Patra Krizostom in Gabriel (rodna brata — prvi je vodil vinograde v Sremiču, drugi pa je izdeloval likerje) sta dobila od nem-

ških oblasti dovoljenje, da sta šla obiskat Slovence, izseljene v Nemčijo. Večina teh ubogih izgnancev je nastanjenih po samostanih ali po barakah. Hudo trpe glad in mraz. Uporabljajo jih za razna dela, brez ozira na družino: oče dela tukaj, mati tam, otroci zopet drugje, tako, da je družina razpršena. Brat teh dveh patrov n. pr. dela pri nekem kmetu, mati pa je ostala v taborišču, ker ima dojenčka. Naši izgnanci so jako zadovoljni, da sta jih naša patra obiskala, kajti v duhovnem oziru so popolnoma zapuščeni. Po prejemu pooblastila od dotičnih škofov, sta jih spovedovala. Poskusila bosta obiskati jih še enkrat pred veliko nočjo.

Pred tremi dnevi sem prejel pismo od apostolskega delegata v Zagrebu, ki piše: „V imenu svetega očeta Pija XII. Vam z radostjo pošljem vsoto 30.000 kron. Vsa samostanska družina je bila ginjena, da sv. oče tako skrbi za svoje duhovne sinove...

M(arija) Z(vezda), 9. 4. 1942

... Res škoda, da niste prejeli pisma z dne 30. 1., ki Vam ga je pisal eden kornih novincev (fr. Venceslav). Popisuje namreč svojo odisejo po Srbiji, kamor ga je poslala iz internacije v št. Vidu ljubezen Hitlerjeva na izlet. Po tem izletu se mu je posrečilo priti v B(anjo) L(uko), kjer se veseli sedaj v svojem redovnem življenju. Pa Vam bo ponovno popisal in Vam poslal, ako boste prejeli. (Žal, nisem.) Kaj se je vse godilo po Srbiji, je nepopisno.

(Se nadaljuje)

V RIBNICO GREMO!

Florijan Slak, Kanada

Bilo je v marcu leta 1944 na ljubljanskem letališču. Mrzla burja je divjala po ravnini in zoprn silila skozi naše uniforme. Snega ni bilo več in zdelo se nam je, da je doma na Dolenjskem v tem času mnogo topleje. Morda je bilo res, morda je bil skrit mraz v tisti slabi in nezadostni vojaški „čorbi“, ki nam jo je vozil iz Ljubljane poročnik Vovko, katera je navadno prišla v porcijo (potem, ko nas je g. Vovko hotel naučiti vojaškega reda in discipline) samo še mlačna ali popolnoma mrzla.

Celodnevno pešadijsko vežbanje nam je začelo že presedati. Tistim, ki smo prišli iz Novega mesta mladoletni, nam je bilo žal, da se nismo nalagali, da smo starejši, odnosno, da smo že nosili orožje in bi kot taki lahko ostali tam in se pridružili stotinam domačinov, ki so v civilu z orožjem v roki branili Novo mesto (november 1943). Tako pa smo nemalokrat poizkusili tisti, tako osovraženi „jugoslovanski“ lezi, diž se...

13. marca je kot strela z jasnega udarila novica: „Pokret z vso spremo.“ Nekdo je prinesel novico: „Na Vrhniko gremo...“ Dve uri smo čakali v zboru, ko nam je stotnik povedal: „Nikamor ne gremo.“ Za toliko smo bili boljši, da smo spali na golih tleh.

Naslednji dan smo čakali v pripravljenosti. Nekateri so že začeli ugibati, da gremo v Ribnico. V Kočevju je že bila postojanka od januarja in isto v Velikih Laščah. Ne

vem zakaj, toda na splošno smo bili v veliki večini tisti, katerim je bila Ribnica zadnja postojanka, kamor bi želeli iti. Brezplodni kritiki je kmalu nekdo naredil konec z besedami: „Kamor koli, če tudi k vragu, samo ven na teren...“ Vsi smo mu pritrdili.

Zvečer se je vrnil stotnik Pirnat iz Ljubljane, zelo dobre volje. Preko stene nam je klical: „Fantje, bombone prihranite za dekleta...“ nato pa je zapel „Sem Ribničan Urban“. S tem nam je bilo jasno — Ribnica.

15. marca 1944 v zgodnjih jutranjih urah je bil zopet zbor, tokrat zares. Dobili smo municijo, ročne bombe, lahke strojnice in minomete. Odšli smo na kamione in preko Ljubljane zavili proti Dolenjski. (Tega dne sta odhajali na teren dve četi. Naša, tedaj 9. četa, preimenovana v 63. in 29. četa. Obe z večino tistih, ki smo prišli kot mladoletni iz Novega mesta v decembru 1943 pod vodstvom dr. Janna, sestojecih iz treh skupin; Novomeške, Žužemberške in Trebanjske).

Ko je avtokolona na Škofljici zavila na desno, je izginilo zadnje upanje, da gremo proti domu. Kolona se je pomikala s polževo naglico proti Turjaku. Ob cesti so bile domobranske zasede. Naši pionirji so zasipali prekopano cesto, pobirali mine, odstranjevali preko ceste ležeče drevje, vsak trenutek pripravljeni, da se po njih vsuje toča krogel iz partizanske

zasede. Vendar se je kolona nemo-teno pomikala naprej.

Popoldne smo prišli na Rašico. Nekaj avtomobilov pred nami je vozil velik civilni tovorni avto hrano za civilno prebivalstvo. Ko je pripeljal nekako sredi mostu, je zahreščalo, tovornjak pa se je „vse-del“ sredi deroče Rašice.

Vzelo je nekaj časa, da so to-vornjak potegnili iz vode, in da so pionirji naredili nov most. Tako smo pozno popoldne prišli v Velike Lašče, kjer je ostala 29. četa, mi pa smo zasedli položaj v Malih Laščah, se umaknili po hišah in pre-bili noč.

Ko smo zapuščali ljubljansko okolico, so kmetje že sejali oves. Zemlja je duhtela. Megla se je dvi-gala nad zoranim poljem. Ptiči so žvrgoleli v lepo jutro. Kar nekam tiho smo bili. Ko sem pri Francetu videl, da si je brisal oči, sem ga razumel. Čez čas se je oglasil: „Kaj misliš, da sedaj delajo doma? Bog ve, če so že obrezali trte? Veš, do danes nisem vedel, kako lepo je biti kmet. In, če sem kdaj bral knjigo, kjer je pisatelj poveličeval naravo, kmetško življenje, o duhtečem se-nu, petju murnov in pesmi na vasi, sem ga imel za tepca. Danes vi-dim, da je imel prav. Vidim, da je živel v svetu, ki bi si ga rad osvo-jil, toda prepričan je bil, da ne mo-re več nazaj, ve, da se v njega lahko vrne le s peresom in to boli.“ Začuden sem se ozrl. Če bi mi pri-povedoval o volovski kupčiji, se ne bi čudil, tako pa, kdo bi si mislil, da je imel čas za knjige?

Tista noč je bila hladna. V Ve-likih Laščah je bilo pedenj snega. V hiši, kjer smo prenočili, so bili zelo prijazni ljudje. Dolgo v noč

smo se pogovarjali na peči. Zjutraj smo nadaljevali pot. 29. četa je ostala v Velikih Laščah in zame-njala 25. četo, ki se nam je pridru-žila. Od Velikih Lašč do vasi Breg pred Ribnico smo bili oddeljeni za levo pobočnico. Mešali smo sneg po gozdovih. Kolona se je pomikala počasi. Kdor pozna teren in čas, v katerem se je to dogajalo, bo ve-del, da tedaj spremljati kolono ni bila nobena šala. Skozi Ortnek je še šlo. Rdeči so nas napadli v ozki ožini med Ortnekom in Žlebičem. Po kratki borbi so zbežali. Pionirji so imeli dosti dela s pobiranjem min in čiščenjem ceste. Ko smo prišli v vas Žlebič, kjer se začne rib-niška dolina, je bila že trda tema in pobočnica še tem bolj otežkoče-na. Mešali smo sneg — tedaj ga je bilo v Ribnici še do kolena — in končno v vasi Breg zaključili po-bočnico, poskakali na kamione in ob eni uri po polnoči 17. marca prišli v Ribnico.

Zjutraj je kolona nadaljevala pot v Kočevje, mi pa smo začeli iskati krampe in lopate za naše utrjevanje. Teda orodje je bilo težko dobiti. Trg Ribnica je bil rdeče gnezdo kot večina trgov in mest. Trg je bil prazen, le redki starčki in starke so se prikazali na dan. Izpraševali so nas, zakaj nismo šli naprej s kolono, kakor se je to zgodilo te-daj. Ali bomo v Ribnici počakali vra-čajočo se kolono in se ji pridružili? Najbolj nestrpni se kar niso mogli umiriti: „Saj tukaj menda ne boste ostali?“ Na vsa vprašanja so dobili samo odgovor: „Mi smo vojska, ne odločamo, ampak samo izpolnjujemo ukaze.“

Začeli smo kopati zaklonišča. Zemlja je bila zmrznjena, da smo

mogli izkopati komaj za strojniško gnezdo. Preko noči je bilo na položaju polovico čete, drugi v hišah. Okrog polnoči so zaregljale strojnice. Skočili smo na položaj in odgovarjali prvemu napadu. Bili smo toliko izmučeni, da sem kot pomočnik mitraljezca poleg regljajoče strojnice — spal. Ko je Jeraju (doma iz Budganje vasi pri Žužemberku) zmanjkalo nabojev, me je moral pošteni suniti v rebra, da je dobil nov šaržer. „Kako moreš zdržati, da ne omagaš?“ sem ga vprašal. „Veš, čisto nalahko imam prislonjeno kopito k rami in ko z odprtimi očmi nič ne vidim, pritisnem na petelina in me za nekaj minut udarci kopita zbrihtajo.“ Poizkusil sem in res je bilo to odlično zdravilo. Tako smo prečuli noč na položaju, drugi dan pa smo mrzlično nadaljevali z utrjevanjem. Na kakšen počitek ni bilo niti misliti.

Naslednji dan, 19. marca, se je kolona vrnila nazaj proti Ljubljani. Poslani smo bili v zasedo Žlebič, kjer smo imeli borbo, toda rdeči so kmalu zbežali, nato pa ponoči spet prišli napadat, kar je bilo dejansko le draženje. Čas je bil dragocen za utrjevanje, tako da smo podnevi delali bunkerje in hodili v patrolje, ponoči čuli na položajih. Tako je naša patrolja dne 20. marca za vasjo Dolenje Lazi pod Sv. Ano zasledila telefon in ga na več krajih pretrgala, pri tem pa naletela na štiri partizane, ki so vsi ušli; pustili so samo nahrbtnike.

Ribniška dolina je nas, ki je do tedaj nismo nikoli videli, zelo presemetila. Toliko dovtipov in šale se je porodilo prav o Ribničanih, da bi človek mislil, da mora biti tam vse zaostalo. Kako smo bili začuden: Ta-

ko lepo gospodarsko razvijajoče se vasi. Lepe hiše, lepa gospodarska poslopja, rejena živina, lesna industrija, lahko bi rekel: kolikor sem videl Dolenjske, mislim, da je bila ribniška dolina gospodarsko najboljše razvita. Vsekakor pa Ribnica ni izostajala od tedanjega pravila, da so bili trgi in mesta komunistična in okolica protikomunistična. Dober poznavalec tamošnjih razmer je rekel: „Ako hočete trg Ribnico in Gorenjo vas (katera se drži Ribnice) očistiti komunističnih simpatizerjev, potem morate izvezeti samo župnišče, nune in eno družino.“ Koliko je bila ta trditve točna, ne vem.

Napad na Ribnico

21. marca 1944. Prvi bunkerji so bili dograjeni. Vsaka desetina je imela enega, v katerem je bilo strojniško gnezdo. Izkopali smo delno že tudi nekaj strelskih jarkov, opletli bodečo žico za prvi slučaj. Zvečer smo doživeli prvi resni napad. To noč so napadali le z lahkim orožjem in minometalci. Pokalo je kot v peklju. Posebno so pritiskali iz smeri bivše jugoslovanske vojašnice, ki je bila tedaj požgana, in na železniško postajo, ki je bila prav tako požgana. Po 8. septembru 1943 so rdeči popolnoma uničili kočevsko in dolenjsko železnico. Znosili so skupaj (mobilizirano civilno prebivalstvo) železniške pragove, na nje položili tračnice in vse skupaj zažgali.

Rdeči so se drli in jurišali, mi pa samo čakali. Ko so se dovolj približali, smo udarili. Tovarišija se je pognala v beg, toda politični komisarji so vedno obvladali rajo s pištolami v rokah in jo naganjali nazaj. Tako smo dočakali jutro, ko so

rdeči, čim se je zdanilo, prenehali z napadom in se umaknili v gozdove.

Utrjevanje je bilo nujno. Ves dan smo delali, zvečer pa se je ponovil napad še s hujšo ostrino. Očitno je bilo, da so rdeči dobili pomoč, ne samo pehoto, temveč tudi par topov. Vso noč je pokalo in to še tem huje, ko smo dobili povelje, da moramo hraniti municijo, ker je skladišče takorekoč prazno. Ko se je zčnilo, je napad prenehal. Popoldne pa je majhna skupina domobrancev iz Kočevja, skozi vse rdeče zasede pripeljala nekaj municije in majhen topič in se prav tako vrnila v Kočevje. Naslednji dve noči smo prebili na položaju, vendar napada ni bilo. Verjetno so rdeči čakali, da dobijo pomoč z bratskega juga.

25. marca ob 4 zjutraj smo odšli proti Kočevju. Pri vasi Otavice smo opazili, da so iz nje bežali rdeči. Po gozdu smo prišli v Lipovec in kmalu za vasjo v gozdu čakali v zasedi. Po nekaj znakih z raketami smo prišli skupaj z domobranci iz Kočevja, ki so ravno prej imeli hudo borbo s partizani, med katero je več rdečih padlo, še več je bilo vjetih, med njimi tudi ranjenci in dve partizanki. Dobili so dosti orožja, municije in dva veza komore.

Vrnili smo se v Ribnico. Naslednjo noč, od 26. na 27. marec, so rdeči zopet napadli z vso silo. Najprvo z obstreljevanjem s težkimi minometi in topovi, potem je sledil hud napad. Napad je bil edbit in rdeči se niso približali našim položajem. Ob vsakem napadu se je borbena moralna večala. Klicali smo jih na korajžjo, naj pridejo bliže, da se tako daleč ne izplača streljati. Oni pa so nam vračali milo za drago. Čim bolj je pokalo, tem bolj smo vriskali. „Žnidarjev“ Matija (doma iz vasi

Reber pri Žužemberku, padel v Križki vasi nad Višnjo goro 21. junija 1944) pa je nategnil harmoniko, katere poskočni zvoki so se mešali s treskanjem granat in regljanjem strojníc.

Drugi dan se nam je prijavilo pet partizanskih dezertarjev, prisilnih mobilizirancev iz Slovenskega Primorja. Pripovedovali so, da jih je med rdečimi še na stotine, ki bi se nam radi pridružili, pa se ne upajo, ker jim politični komisarji vtepajo v glavo, da „belogardisti“ vse ujetnike pobijemo. Kako so bili presenečeni, ko so videli, da se nikomur ni skrivilo lasu, sami pa so se prostovoljno prijavili v naše vrste. Koliko je bilo prostovoljnih prijavljencev in ujetih partizanov v času našega bivanja v Ribnici — ne vem. Spominjam se, da je enkrat v doli 10 dni med prihodom avtokolone čakalo za odhod v Ljubljano 130 partizanskih ujetnikov in dezertarjev.

29. marca je del čete odšel v zasedo Žlebič, kjer je bila borba. Zvečer je prišla kolona in prencčila v Ribnici. Drugo jutro smo zopet odšli v zasedo proti Kočevju. Na griču nad Dolenjo vasjo je bil naš položaj, ki ga je bilo treba zasesti. Bilo je megleno jutro, ko smo se vzpenjali po griču navzgor s puškami na rami v veselem pogovoru. Na desnem krilu kratko zareglja strojnica, nato par ročnih bomb. Tečemo na vrh in samo še vidimo, da rdeči beže v dolino. Na griču je bila rdeča zaseda ravno vsa pri zajtrku, ko smo mi, prav tako kot oni brezskrbno zasečali grič. Ko je domobranec zakričal: „Roke kvišku!“ je rdeči urno pograbil strojnico, spustil kratek rafal, od katerega je bil ubit Janča Florijan, doma od Horjula, med tem ko je France Štamcar

pograbil za vrat enega partizana, dočim so drugi pobegnili proti Blatom. Na drugem griču za Dolenjo vasjo proti Rakitnici pa je rdeča zaseda zbežala, še predno so grič dosegli domobranci. Janša je bil prva žrtev naše čete v Ribnici.

Ker rdeči z napadom na Ribnico niso dosegli ničesar, so hoteli na vsak način preprečiti našo oskrbo, ki je vsakih deset dni prihajala z avtokolono iz Ljubljane. Tako je bila tedaj v ribniški dolini zbrana vsa rdeča elita, da nas uniči. Imeli so že vsekakor slabe izkušnje s postojankami v Kočevju in Velikih Laščah, ob katere so butali pravtako brez uspeha. Še posebej pa jim je bila v napoto v Ribnici, ker s tem je bila zamašena prehodna vrzel: Suha Krajina—Bloke. Vedeli so, da je naša četa sestavljena iz samih novincev, dočim so 25. četo že poznali iz Velikih Lašč (v njej so bili večinoma Dobrepoljci). Račun jim je tokrat pošteno izpodnesel, naša postojanka se je odlično izkazala.

31. marca se je kolona vrnila v Ljubljano, tokrat brez borbe v Žlebiču in Ortneku. V Ribnici sta ostala dva tanka za ojačenje. Dnevi so minevali. Gradili smo bunkerje (vsaka desetina po tri), kopali strelske jarke, hodili v patroljo in čistili teren po dolini.

18. aprila smo kot običajno prehodili Sv. Ano, Žlebič, Ortnek itd., toda o rdečih ni bilo nobenega duha ne sluha. Tega dne smo tudi končali z utrjevanjem položaja in smo se pošteno oddahnili, da nam bodo ostale samo še akcije in ob prostem času vsaj nekaj počitka. Obenem smo dobili še povelje, da nihče ne sme preko bloka brez dovoljenja. To fantom ni bilo po volji, ker je že marsikateri pustil oči na

brhkih ribniških dekletih; zato pa so taki fantje vedno našli pot preko bloka.

19. aprila je bil lep sončen dan. Prvič smo imeli ves dan prost, da smo lezli kot murni na spomladansko sonce. Vse je bilo lepo mirno. Ves naš vod je stanoval v Oničevi plesni dvorani v prvem nadstropju, poleg cerkve. Točno ob pol sedmih zvečer je zagrmelo nekje pri Sv. Ani. France mi je še rekel: „V Ribnici pa še ob sončnem vremenu grmi...“ Še stavka ni končal, ko je granata treščila v hišo. Vođnik Janez Muhčič se je v istem trenutku pojavil na vratih z rezkim poveljem: „Na položaj!“ Granata je treščila poleg njegove sobe in je bila očitno namenjena v dvorano. Pograbili smo orožje, toda med tem so že tulile granate in eksplodirale na cerkvi, Oničevi hiši itd. Ko so kamenje, zemlja in kosi eksplodirajočih granat popadali po tleh, smo drveli v pritličje, toda morali smo pod verando, da se „toča“ umiri — potem še skok do župnijskega hleva in tretji, da smo dosegli najbližji svoj položaj, od ceste proti Hrvači desno za župniščem.

Nekaj domobrancev je bilo tedaj v patrolji v Dolenji vasi. Ko so se vračali skozi Nemško vas, so se že srečali z rdečimi, ko so ravno sklepali cbroč okrog Ribnice. V naglem pchodu so se vračali v trg ravno v času topniškega obstreljevanja in je bilo težko priti radi čistine. Z njimi je iz bližnjih vasi pribežalo dosti skrivačev civilistov, ki so hoteli kar v bunkerje in na položaj, kamor jih nismo pustili. Morali so v trg po kleteh. Najbolj pa so se bali, da se v slučaju našega umika znašli v pasti. Obroč je bil sklenjen, kano-nada pa se je nadaljevala.

(Se nadaljuje)

BRALI SMO

ODLOMKI IZ CIANOVEGA DNEVNIKA (Nadaljevanje)

9. 4.: ...Jugoslovani se tako prijateljsko ponašajo, da si moremo to razlagati samo z njihovim brezmejnim strahom. Isto morem reči o Grkih.

20. 4.: (razgovori s Csakyjem in Telekyjem). Duce je situacijo podal takole: ... 3) nihče noče Jugoslavije razbiti, nasprotno se bo delalo na tem, da ostane pri sedanjem stanju; ako pa bi kljub temu prišlo do razbitja, imajo Italijani na Hrvaškem prednostne in izključne interese...

21. 4.: Razgovarjam se s Styko, nekdanjim albanskim poslanikom v Beogradu. Poučuje me o Kosovem, kjer je 850.000 krepko raščeni in duhovno bistrih Albancev, ki so navdušeni nad idejo povezave z rodno zemljo. Zdi se, da imajo Srbi paničen strah pred njimi. A danes nam niti na misel ne sme priti, da bi temu problemu posvetili kaj več pozornosti. Nasprotno moramo sedaj Jugoslovane uspraviti. V bodočnosti pa bomo morali zavzeti politiko živahnejšega zanimanja za Kosovo. To bo držalo pokonci iredentističen problem na Balkanu, pritegovalo Albance in predstavljalo nož v hrbet Jugoslaviji.

22. 4. V Benetkah ob sprejemu (jug. zun. min. Cincar) Markovića. Prebivalstvo pripravlja navdušen sprejem. Albansko vprašanje je brez dvoma v tem velikem mestu ob Jadranu našlo močan odmev. Marković napravi zelo dober vtis... prihod v Benetke je bil zanj velik dogodek. Prvič je potoval kot minister v inozemstvo. Pozdrav množice, zastave, muzika, čudovite Benetke, polne pomladnega sonca, vse se mu je vtisnilo globoko... Najin prvi razgovor je dobro potekel. Videl sem takoj, da je trezen in razumevajoč gospod, prav nasprotno, kar sem po Indellijevem (itl. poslanik v Beogradu) popisu pričakoval. Z neprepričljivim pretiravanjem je pripovedoval o razburjenju v Jugoslaviji, ki ga sploh ni bilo; in če se je že razburjenje lotilo nekaterih krogov javnega mnenja, vendarle ni prodrlo do merodajnih oseb. V najinem razgovoru sva se dotaknila naslednjih točk: Albanija — izvršeno dejstvo — je bilo vzeto na znanje. Razloge za pohod naših čet je razumel. Pozdravil je sklep, da čete ne bodo v večjih oddelkih marširale bolj severno kakor Drač in Tirana. Z naše strani sem mu podal zagotovila nezanimanja za Kosovo. — Nemčija — pripravljenost za vedno ožje sodelovanje z Osjo, trenutno brez pristopa k Protikominternskemu paktu, to pa iz notranjepolitičnih razlogov, vendar ta možnost ne bo kazalo spustiti z rok. Odklon kakršnega koli britanskega pokroviteljstva.

23. 4.: Politična navodila za Jugoslavijo: v slučaju vojne nevtralnost brez sleherne oborožitve, a gospodarsko podpiranje Italije in Nemčije. Glavnina osnega vpliva v Jugoslaviji pa naravno je v Rimu. Madžarska: postopno izboljšanje odnošajev... Marković je romunsko politiko ostro in odprto kritiziral. — Zveza narodov: naraščajoče nezanimanje. — Na splošno je obisk prinesel odlične rezultate. Obvestilo za tisk, ki je nilo ob koncu razgovorov sporočeno, je zelo ugajalo našim časnikarjem, spr.

vilo pa v slabo voljo Francoze in Angleže. To je dokaz o njegovi pravilnosti. Marković je pri vseh, ki so bili bliže z njim v stikih, napravil dober vtis. Boj je ugajal kakor Stojadinović, morda zato ker je bolj skromen in poprečen kakor slednji. Silno se trudi, da bi skrnil ogromno plešo, pa jo zato skuša z vsemi lasmi ob strani in zadaj glave zakriti. Dejal sem, da so bili Markovičevi lasje edini mobilizirani Jugoslovani v času albanske krize.

1. 5.: ...Hristić je zaskrbljen zaradi možnosti krize med Nemčijo in Poljsko, ki utegne izbruhniti prav v času skorajšnjega obiska kneza Pavla v Rimu. Pomirim ga, rekoč mu, da se bom v teku tedna sestal z Ribbentropom.

2. 5.: ...sprejemom Bombellesa. Po vsem, kar se je zgodilo z Jugoslavijo, ne nameravamo podvzeti ničesar, kar bi to državno zvezo oslabiljvalo. Na drugi strani pa tudi ne vemo, kaj Hrvatje delajo. Zdi se, da so se sporazumeli s Srbi. Potrdil sem zato samo, kar sem že pri prejšnjih razgovorih dejal o naši aktivni udeležbi pri reševanju Hrvatske, poudaril pa tudi, da v trenutku nisem mislil podvzeti ničesar.

10. 5.: prihod kneza Pavla. Duce je kakor vedno ob takih prilikah, kjer je monarhija morala sodelovati, govoril slabo o kralju in ga označil za nepomirljivega sovražnika režima... V Beneški palači razgovor med Ducejem, menoj in Markovićem. Nič novega v zadevi odnosov med Beogradom in Rimom. Dogovori iz Benetk so bili vsi potrjeni. Novo je stališče Jugoslavije napram Turčiji in predlog o ustvaritvi romunsko-jugoslovansko-bolgarskega bloka proti Turčiji. To doseči, se pravi, da se morajo Madžari in Romuni pobotati. Stvar je zanimiva.

11. 5.: Pomorska parada. Med vožnjo po morju dolg razgovor s knezom Pavlom. Grozeča vojna mu dela velike skrbi in sumim, da je v moja zagotovila o miru verjel v omejenem obsegu. Hotel mi je pojasniti zadeve s Stojadinovićem. Neupoštevajoč parlamentarno večino, ki se mu je razšla, je mož prišel na slab glas zaradi nekih temnih operacij, ki jih je delno sam izvedel, delno pa njegovi pripadniki. Zdi se, da si je zlasti v inozemstvu nabral zelo velike vsote denarja. Knez Pavle je nakazal celo možnost sodnijskega postopka. Odsvetoval sem mu, vendar ne verjamem dosti v uspeh mojih besed.

12. 5.: ...Duce očita tudi Jugoslaviji celo vrsto stvari. Da bo mogel verjeti v resničnost njihovega zadržanja, hoče jasnega dokaza, kakor na primer izstop iz Zveze narodov. To se mi zdi preuranjeno, kajti upoštevati moramo težave v notranjosti države...

13. 5.: odhod z Jugoslovani v Firenco... sprejem je motil dež... razgovarjam se z Markovićem o vprašanju obstoja Jugoslavije v Zvezi narodov. Protivi se še sicer, a vendar ugotavlja, da bi bilo koristno zapustiti ta ženevski mavzolej. Upam, da bo končno ravnal po našem nasvetu.

15. 5.: povratek v Rim. Jugoslovanski obisk je dobro potekel, čeprav ni bilo domenjeno nič novega. Turške grožnje povzročajo Beogradu velike skrbi. To je treba psihološko izrabit, da Jugoslavijo vedno bolj pritegnemo v področje Osi.

18. 5.: Hristić se mi zahvaljuje za izkazane pozornosti knezu Pavlu in Markoviću in želi podatke o zadržanju Bolgarije. Pokažem mu Talamov (ital. poslanik v Bolgariji) telegram, v katerem stoji, da je Bolgarija pripravljena priključiti se Osi, ako tudi Jugoslavija stori isto in ji nudi oporo napram Romuniji. V Beogradu si zaradi zagonetne turške politike delajo vedno več skrbi in poskušajo deseti slovansko solidarnost napram Turčiji. Tudi to nam prav pride.

Carnelutti, ki ga je poslal Maček, hoče novic o naših razgovorih in dogovorih s knezom Pavlom. Na naši strani se ni nič spremenilo, ker Beograd ni prevzel nikakih formalnih obveznosti, da bi se priključil Osi. Nato pa mi sporoči tole: 1. Maček se ne namerava sporazumeti z Beogradom; 2. namerava nadaljevati s svojim separatističnim gibanjem; 3. prosi za posojilo 20 milijonov dinarjev; 4. v teku šestih mesecev bo pripravljen — na naš namig — na upor. Dogovorim se za sestanek po mojem povratku iz Nemčije v svrhu nadaljevanja razgovorov.

(Se nadaljuje)

P A B E R K I

GVERILA V PRETEKLI IN BODOČI VOJSKI

Da je igrala gverila v pretekli vojni veliko vlogo, je treba pripisati načinu, razmeram, potrebi in strategiji vojskovanja.

Že Churchill je med vojno priznal važnost gverile, ko jo je razdelil v tri obdobja: 1. v umik zavezniških sil z evropske celine; 2. v uničenje sovražnih industrijskih središč z zračnimi napadi ter istočasni aktivnosti gverile, ki je držala v neprestani živčni vojni zaledje, predvsem podeželje; 3. v zavzetje evropske celine, v katerem je igrala gverila neprecenljivo vlogo z rušenjem strateških objektov, mostov, miniranjem prog itd. Da je to uvidelo vrhovno poveljstvo zavezniških sil, dokazuje uvedba takozvanih „komandov“, ki so se prilagodili taktiki gverile. Po drugi strani je nemška vojska zasedala državo za državo s pomočjo „pete kolone“, kar je pripomoglo do nagle orientacije in obvladanja položaja.

Pojem gverile moremo razdeliti v štiri najvažnejše veje:

a) organizacija s sposobnim vodstvom in kadrom — na Norveškem n. pr. je operiralo razmeroma malo gverilcev z večjo učinkovitostjo kot v Franciji ali Italiji neprimerno večje množice istih.

b) propaganda in njen psihološki pomen — glavna vloga propagande obstoji v demoralizaciji sovražnih sil. Naj omenim samo en primer: poveljstvo nemških sil na Balkanu pravi v enem izmed poročil v Berlin o Titu in njegovih partizanih: Ti ljudje (Titovci) imenujejo tolpo vagabundov „bataljon“, v večji množini „brigado“. Vojaški strokovnjak presodi: brigade, divizije, korpus predstavlja tisoče mož, tu pa tolpe vagabundov predstavljajo iste edinice, se po potrebi razbežijo ter zopet združijo. — Nemci, še bolj pa zahodni zavezniki, so nasledili takšni propa-

gandi. Obveščevalna služba je igrala neprecenljivo vlogo. Od navadnega kurirja do tajne radijske postaje so gverilske edinice obveščale svoje člane na sto raznih načinov o gibanju sovražnih edinic.

c) **moralna in materialna pomoč** — je od začetka obstojala v prostovoljnih in prisiljenih prispevkih v obliki živil, sanitetnega materiala, obleke municije, denarja. (K prisiljenim prispevkom tole: akcije gverilcev so s prisilnim odvzemom rodile reakcijo. Pri nas v Sloveniji je znano, da so komunisti prisilno odvezali svojim političnim nasprotnikom, kar se je ob povečanju odpora prebivalstva spremenilo v navadno ropanje in ubijanje — na kar so se ustanovile Vaške straže in pozneje domobranstvo.

Zavezniki so s pomočjo svojih vojaških misij pri gverilcih ogromno pripomogli k obstoju istih, pa naj bo gledano iz moralnega ali materialnega stališča. (Pri nas v Sloveniji odločilno.)

č) gverila kot učinkovita sila more delovati samo v težko dostopnem kraju (najnovejši primer Fidel Castro na Cubi).

Ako se ozremo na naš slučaj in vidimo, kje vse so se držale partizanske edinice, si lahko ustvarimo bežno sliko. Glavno poprišče delovanja je bila črta Pohorski gozdovi—Gorjanci in Kočevski gozdovi—Javorniški gozdovi do Gorskega kotarja—Trnovski gozd—Polhograjski dolomiti—Juljske in Kamniške Alpe. V krajih, oddaljenih od železnice in industrijskih središč, so partizani nemoteno delovali ter se v slučaju ofenzive zatekli v varstvo gozdov, ki so jim nudili najboljše kritje. Znano je, da so v kočevskih gozdovih delovale cele bolnišnice in tiskarne, bila skladišča, celo majhne elektrarne — vse pa dobro kamuflirano.

Izvežbani gverilci so obvladali vse vrste lahkega orožja, razne načine borb, poznali teren in se znali orientirati v temi. Izkoristili so vse prilike in celo neprilike v svoj prid. Znano je, da so važnejše akcije v pretekli vojni bile v zvezi z delovanjem gverile.

Vojna gverilcev bo v bodočih vojskah, posebno v slučaju atomskega spopada, igrala važno vlogo, morda celo odločilno. Strahotno orožje XX. stoletja bo v primeru spopada opustošilo cele dežele, ki jih bo težko zavzeti z večjimi vojaškimi edinicami. Da bi se ponovil primer množičnega izkrcanja, kot je bilo zavezniško v pretekli vojni, je izključeno, ker je vsaka večja edinica izpostavljena učinku atomskega orožja ali raketnih izstrelkov z atomskim eksplozivom. V tem slučaju bo bodča invazija razdeljena na manjše oddelke, ki bodo prisiljeni, ako se jim zoperstavi gverila, uporabljati isto operativno taktiko, kar bi pomenilo podaljšanje vojne v nedogleden čas.

J. Š., Argentina

KAKO DOLGO ŠE?

Ljubljanski komunistični listi so oktobra meseca lanskega leta napovedali, da je Cankarjeva založba v Ljubljani izdala prvo knjigo sedanjega vseuč. prof. dr. Metoda Mikuža „Pregled zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji“. Ta knjiga je izšla že leta 1956 v srbohrvaščini pri založbi Vojno delo v Beogradu. Zdaj je izšla popravljena in znatno razširjena.

Prvi knjigi bodo sledile še tri, tako, da bo celotno delo obsegalo skoraj 2.000 strani.

V napovedi gornje Mikuževe knjige je povedano, „da je avtor imel s to knjigo predvsem tale namen: da bi prikazal zunanji razvoj narodno-osvobodilne vojne v Sloveniji in množično-kvantitativno in kvalitetno-intenzivnost ter udeležbo slovenskega naroda v tej borbi. Opozarjajoč nenehno in nesporno vodstveno vlogo Partije, ustanoviteljice Osvobodilne fronte, je našel avtor objektivno pot in pravi odnos do izredno zapletene snovi.“

Dalje je zapisano, da se je pisec knjige ne samo zato, „ker nobeno pisanje zgodovine ne more biti samo sebi namen — zgodovinski pregled naj služi tistemu, ki zgodovino ustvarja, to se pravi ljudem — se je pisec zaradi utemeljene točnosti in ne samo iz pietete do enega izmed voditeljev narodnoosvobodilne vojne v Sloveniji ter hkrati tudi njenega prvega zgodovinarja Borisa Kidriča odločil v glavnem za njegovo razdelitev.“

V prvi knjigi dr. Mikuž s komunističnega vidika obdela vse dogajanje na Slovenskem do prve večje italijanske ofenzive proti partizanom spomladi leta 1942. V njej tudi ocenjuje predvojne slovenske politične stranke in njihovo delovanje v predvojni Jugoslaviji.

Tako so komunisti doma o nastanku in poteku svoje revolucije izdali novo obširno zgodovinsko delo, ki ga je napisal dr. Mikuž, ki na ljubljanski univerzi tudi predava zgodovino „narodnoosvobodilnih bojev.“ V poplavi literature, s katero so komunisti večino slovenskega naroda in z njim večino njegovega razumnštva proglasili za „izdajalce in okupatorjeve kolaboracioniste“, po zatirjanju ljubljanskih komunističnih listov dr. Mikuževo delo „sodi med temeljna dela našega zgodovinopisja o edinstveni dobi narodnoosvobodilne vojne.“

Ob branju teh ugotovitev in komunističnih napovedi sem se znova spomnil številnih pozivov, ki so bili objavljeni ravno v Svobodni Sloveniji, naj se slovenska protikomunistična emigracija v svobodnem svetu že enkrat zgane, uredi zbrano gradivo o komunistični revoluciji med II. svetovno vojno v Sloveniji, o zločinski in izdajalski vlogi, ki jo je ob nesreči, ki se je zgrnila nad slovenski narod, igrala komunistična partija, samo da bi se prikopala na oblast in da bi tedanjo narodno nesrečo izkoristila za vzpostavitev svoje diktature nad slovenskim narodom, o vseh zločinih in umorih, ki so jih komunisti zagrešili nad slovenskimi ljudmi tako nad pesamezniki kot nad celotnim narodom, in naj to delo čimprej objavi.

Ti pozivi so se ponavljali iz leta v leto. Svobodna Slovenija je tudi objavila, da je pripravljena vse storiti, da bi napisano delo dobilo založnika. Res je, da zgodovinsko gradivo zbirajo razna društva in ustanove. Toda dejstvo je, da še danes nimamo dela, ki bi za zgodovino ohranilo v pravični luči opisano strahotno razdobje, ko je Slovenija doživljala med okupacijo komunistično revolucijo.

Kako dolgo bomo še čakali?

(Tako se upravičeno sprašuje Svobodna Slovenija 23. februarja 1961.)

KRIVCE IŠČEJO

Novembra meseca je Vestnik pisal v članku Kuba in mi (str. 256) o brihtnih časnikarjih, ki so iznašli dinamit, ko so tako Tita kakor Fidel Castra povzdigovali v nebo kakor heroja. Imena tistih, ki so odpirali vrata komunizmu v Ameriko, prihajajo sedaj na dan. Nathaniel Weyl je napisal knjigo Rdeča zvezda nad Kubo, v kateri je med drugim tudi tole:

„Sredi decembra (1956) je Fidel Castro prispel na vrh Turquino, najvišjo goro na Kubi, in z njim 11 borcev, ki so preživeli invazijske boje. Deset drugih so ujeli in zaprli, vsi drugi so umrli. Castrova skupina je bila praktično brez municije. Nasprotno pa je bilo šteti njemu v dobro podporo s strani prebivalstva na Sierra Maestra. Te domačine je Dubois (= Jules, nekdanj gen. tajnik SIP — Sociedad Interamericana de Prensa, Kolumbijanec po rodu, časnikar in publicist) s precejšnjo mero naivnosti prikazoval skupaj z drugimi slavilci kot skromne kmečke ljudi, katerih srca so kar gorela v sovraštvu proti socialnim krivicam. V resnici pa so bili mnogi med njimi ubežniki pred sodišči. Nekateri so bili poklicni tihotapci, drugi pa so sodelovali pri dobavljanju narkotikov, pri kriminalnih ponevbah in raznih zločinih. Naravno je, da so bili proti oblasti in so tako postali morebitni rekruti za kakršno koli rušilno aventuro. Na smolo Castro ni imel orožja zanje. Nekaj desetletij prej je Stalin govoril z občudovanjem o „junaškem svetu banditov“ in jih označil za „edine resnične revolucionarje“.

„Ob svojem prihodu na Sierra Maestra je Castro srečal upravnika neke kmetije, katerega so kmetje dolžili, da je prijavljal oblastem nedolžne vaščane in jim obenem s prevaro jemal zemljo. Po pravem kitajskem komunističnem vzorcu je Castro tega ubogega upravnika postavil pred sodišče in dal ustreliti. Ves navdušen nad tem dejanjem je Dubois zapisal: „Tako je Castro postal Robin Hood na Sierra Maestra in zavzel pot, ki jo je potem ves čas hodil: da bo jemal bogatim in dajal revnim.“

Weyl potem navaja Castrove prednosti, prvič Batistov režim, drugič podpora vsega svetovnega komunističnega aparata in tretjič:

„Tretja Castrova prednost je bila fanatična podpora s strani klike tujih dopisnikov, med njimi najbolj važnega — Herberta L. Matthews-a od New York Timesa. Eden ali dva meseca po Castrovi invaziji se je Matthews odločil potovati na Kubo s svojo ženo in je o tem obvestil dopisnika NBC (National Broadcasting Corporation) Teda Scotta. V tem trenutku je tudi Castro poslal kurirja v Havano s prošnjo, naj bi kak severnoameriški dopisnik obiskal Sierra Maestra v svrhu interviewa. To bi bila vsekako novica prve vrste, kajti United Press je javila, da je Castro umrl. Kurir je bil Faustino Perez, ki je bil komunist, česar pa gospa Phillipsova ni vedela. In kakor pripoveduje ista gospa, je bil Matthews pravišni človek za obisk Sierrae Maestre, kajti šlo je za izvanredno priliko: obstojala je namreč nevarnost, da bo Batista izgnal s Kube vsakega časnikarja, ki bi interviewal Castra.“

Tako je Matthews z Batistovim dovoljenjem v žepu obiskal Sierra Maestra in govoril s Castrom. Napisal je serijo člankov in Weyl pravi: Gledano pravilno to ni bil nikak časnikarski podvig, ampak propaganda in moralno hujskanje, a spretno prikrito. Herbert Matthews, ki je že v španski državljanski vojni postal veteran prikazovanja gibanj, ki so jih obvladali komunisti, kot križarske vojske za demokracijo in svobodo, je Castra napravil za heroja, ga branil kot tlačana in odločno zagotavljal njegovo končno zmago.“

Matthews je Castra opisal takole: „Osebnost tega moža je nekaj izrednega. Z lahkoto sem mogel ugotoviti, da ga njegovi ljudje obožavajo, in razumeti, da je mogel zajeti vso domišljijo kubanske mladine.“

Nekdanji USA poslanik na Kubi Earl E. T. Smith je dejal tole ob zaslišanju, kakor navaja Weyl: „Trije članki na prvi strani New York Timesa v začetku 1957 in izpod peresa Herberta Matthewsja so dali Castru format svetovne osebnosti in svetovnega priznanja. Do tedaj je bil Castro samo en bandit več v gorovju vzhodnega predela Kube...“

— — —

Tako Weyl, kakor ga ponatiskuje tukajšnji dnevnik La Prensa dne 7. marca 1961. Se pravi, štiri leta po tistem Matthewsovem obisku.

Kdaj se bodo našli možje in pokazali s prstom na tiste, ki so dvignili in danes bolj kot kdaj koli dvigajo Tita — „večnega upornika, edinega, ki se je drznil upreti Moskvi“, edinega, ki s partijsko legitimacijo v žepu in idejo v srcu hodi vasovat po Ghani, Egiptu, Afriki, bo prišel v Brazilijo in — kam vse ga boste še vabili, preden se vam odpro oči, gospodje na merodajnih mestih?

BORCI PIŠEJO

Gospod urednik!

Pošiljam sestavek Gverila v pretekli in bodoči vojski.

Z ozirom na različne odmeve raznih polemičnih člankov v Vestniku (Resnica uči, priobčitev Kuharjevih govorov itd.) in raznih dopisov, ki prikazujejo osebno mnenje posameznikov, bi dejal, da vse to prikazuje potrebo razjasnitve dogodkov med vojno. Vse pa brez pristranskega opazovanja! Naj se imenuje gnilo, kar je bilo gnilega! Želeli bi si samo jasnosti, pravilnosti ocenjevanja dogodkov. Da je prišlo do Turjaka, da so v istih dneh padle Grčarice — zdaj se kaže staro pravilo, da kjer se prepirata dva, tretji... Da je prišlo do Vetrinja — kaj bi bilo, ako bi bilo... Premalo jasnosti v politiki, preveliko podcenjevanje sovražnika itd. Vse to je za nami. Analizirajmo vse dobro in slabo. Pustimo medsebojno podtikanje. *Bodočnost je pred nami in novi časi zahtevajo novih ljudi. In ti ljudje morajo vedeti, kaj hočejo!* (podčrtal dopisnik, op. ured.). Predlagal bi, da

se v Vestniku ustanovi kotiček „Naši padli junaki“. Če je mogoče, v vsaki številki priobčiti članek, posvečen enemu izmed nešteti, ako mogoče s fotografijo. Drugo pa je, da bi se pojavili z dopisi borci — danes rudarji — iz Anglije, Belgije, pa štajerski borci, primorski domobranci, pojavili z dopisi iz USA, Kanade, Avstralije. — Vse pozdravlja

J. Š., Argentina

Gospod urednik,

dopisniku EC — Italiji bi rad tole pripomnil:

V marčevi številki je bil objavljen Vaš dopis uredniku Vestnika. Upam, da ne bo zamere, če k Vašemu razmotrivanju sedanjega „realnega položaja“ in „nerealistične preteklosti“ dodam nekaj svojih misli.

Marsikdo od nas sedaj drugače gleda na preteklost kakor pa pred leti, vendar je po storjenem vsakdo lahko mojster. Rač verjamem v Vaše nastrojenje v tujem svetu med novimi ljudmi, ki za preteklost nič ne vedo ali nočejo vedeti in jim je morda celo ljubo, da tudi drugi o njih preteklosti ne bi kaj zvedeli.

Mi pa se svoje preteklosti nimamo sramovati, čeprav nas komunisti slikajo svetu še danes kot narodne izdajalce in quislingovce in nas obmetavajo sploh z vsemi lepimi imeni, kar jih njihov besedni zaklad premore.

In zakaj? Zato ker smo žive priče njihovega izdajstva nad narodom, ker jih pred svetom moremo prikazati v pravi luči. Ker smo očividci njihovih grozodejstev nad lastnimi brati. Le žal, da smo prav v tem veliko zamudili!

Nasprotno Vam v Italiji mi tu v Argentini radi obujamo spomine na pretekle žalostne dni, kadar se bivši borci najdemo v družbi.

Vestnik je vez med nami borci

in to edina, ki naj nas v tujini povezuje med seboj razkropljene po vsem svetu. Ne vem, na katera resnejša podjetja mislite, ki naj bi zbiral zgodovinsko gradivo. Nihče in nikoli ni nikjer trdil, da je pisanje v Vestniku že zgodovinski dokument. Niti ne moremo pričakovati, da bo vse pisanje v njem na akademski višini. Če se dogodi, da pride vanj tudi kako „izmaličeno mnenje“ neakademsko izobraženih borcev, ne moremo že kar ad hoc trditi, da so izmišljena. Ali se Vam ne zdi verjetno, da bo vprav pisanje v Vestniku, dasiravno je letega „verodostojnost omejena“ ali pa prav zato, dalo povoda in vzgona nekemu XY-nu, ki se bo zganil in napisal zgodovino iz naših najtežjih dni, tako kot je bila. V nasprotnem primeru pa bodo morda že naši otroci poznali samo tisto, ki jo pišejo komunisti in bodo prav ti naši zanamci govorili o svojih očetih kot narodnih izdajalcih. Kaj menite? Ali ne bi že kar Vi, g. EC, nekaj svojih zmognosti posvetili, da se to ne bi zgodilo?

Na veliko ste se razpisali o dokumentih, ki bi bili potrebni. Zelo prav. Dvomim pa, če se zgodovina piše samo na podlagi letih. Zdi se mi, da nismo zelo daleč od tega, da bomo sami omalovaževali našo protikomunistično borbo. Na vsak način pa drži, da mi vse premalo cenimo naše junake in njih žrtve. Morda zato, ker smo jih od preblizu po-

znali. Morda pa je to posledica našega tisočletnega hlapčevanja tujcu, katerega, le priznajmo, še danes nismo otresli s sebe. Kaj vse bi drugi narodi napisali iz građiva, ki ga imamo mi! Kakšna zgodovina bi iz vsega tega nastala že sedaj, tudi brez dokumentov!

Ali ste morda kdaj slišali, da bi se našli kaki dokumenti o ustanovitvi Rima? Ne? Jaz tudi ne. Ali je kje dokumentarno dokazano, da je Scevola res vtaknil svojo desnico v ogenj pred oblegovalcem starega Rima, da bi mu s tem dokazal, kako odločni so ga braniti? In poходи Scipiona Afrikanca proti Kartagini, koliko so dokumentarno podprti? O vsem piše zgodovina in mi smo se jo v gimnazijah gulili; še na misel nam ni nikoli prišlo, da bi zahtevali zato dokumentov, tudi našim profesorjem ne.

Ali ste morda pozabili, kolika junaštva so deprinesli Italijani pred „trdnjavo Vič“, predno so zavzeli Ljubljano? O tem je bilo govora tudi v fašističnem rimskem parlamentu. Italijani so vse to verjeli brez

vsakih dokumentov, tudi tisti, ki so bili l. 1941 v Ljubljani in so morali vendar videti, da v ljubljanski okolici ni bilo niti sledu po kakšni trdnjavi. Kaj podobnega bi mogli zaslediti tudi pri drugih narodih. Pa nihče od nas niti malo ne dvomi o verodostojnosti njihove zgodovine. Saj smo toliko „vzgojeni“, da ne bomo dvomili, kar trdijo naši sosede.

Naši južni bratje so nam čestokrat radi rekli: saj Slovenci nimate zgodovine. Če je res nimamo, smo zato sami krivi. In če se po Vašem ne bodo našli vsi potrebni dokumenti, je tudi v bodoče ne bomo imeli. Pa je med nami vse polno živih dokumentov, ki bi lahko govorili, ki bi morali govoriti, ki lahko s prav tako živimi pričami dokažejo verodostojnost svojih pričevanj. Teh živih dokumentov pa je vsako leto manj, ker legajo v grobove, mi pa ob njih zamujamo prilike, katere bi morali izrabiti. Ostali bomo spet brez zgodovine in v svoji skromnosti šli v pozabo, ker ni pisanih dokumentov.

J. K., Argentina

ZVEZA SLOVENSКИH PROTİKOMUNISTIČNIH BORCEV

se je v poslednjih letih razširila in je dobila s pristopom društva borcev v Argentini širok značaj, kot ga mora po svojem imenu in namenu imeti. Ves čas svojega obstoja je velikodušno pomagala invalidom in vdovam pomorjenih borcev. Nekateri njenih članov so požrtvovalno in pridno zbirali građivo za zgodovino naše protikomunistične borbe in kot sad tega dela je lani izšla knjiga „Vetrinjska tragedija“.

Toda že od početka so člani dosti splošno čutili, da je boj proti komunizmu treba nadaljevati tudi še po Vetrinjski tragediji, ker komunisti še vedno delajo tudi med nami v emigraciji in ker je organizacija protikomunističnih borcev po svoji naravi in po dediščini iz preteklosti dolžna sodelovati v boju proti komunizmu. Ta boj danes ne more biti oborožen, pač pa ideološki in političen v najširšem smislu; to je boj, ki se bje za eno osnovnih prvin slovenske narodne blaginje — za svobodo naroda pred

komunistično diktaturo. Ko bi se odrekli temu boju, bi se izneverili preteklosti in bi postalj „bivši protikomunisti“.

Tudi oborožena borba doma je imela ideološki in narodno-politični značaj. Dokaz, da ni bila le golo fizično uničevanje komunistov, marveč narodno politična borba, je to, da je bila že med vojno postavljena na splošno narodno-politično osnovo, ko so slovenske vojaške sile priznale narodni odbor za najvišji politični forum, katerega avtoriteto smo v Vetrinju vsi priznavali. To so dejstva, ki jih nihče ne more zanikati in če jih hočemo zamolčati, zožujemo pomen slovenske protikomunistične borbe.

Kakšen je danes odnos Zveze do Narodnega odbora? Narodni odbor ni slovenska narodna oblast: take oblasti v emigraciji ne more biti. Ni torej mogoče kratko malo izjaviti, da mora Zveza Narodni odbor priznavati za slovensko oblast, kot je bilo zapisano v „Vestniku“ Zveze. Toda politična emigracija kot smo mi, mora imeti neko predstavništvo in doslej je Narodni odbor telo, sestavljeno iz naših vidnejših političnih ljudi in njegov predsednik dr. M. Krek je najvidnejša slovenska politična osebnost (kar mu priznavajo vsi nasprotniki — tudi komunisti). A čeprav ima Narodni odbor tak pomen in bi bilo koristno, ko bi ga emigracija prodrla, ga Zveza ne v Statutu ne po izjavi volje večine članstva ni nikdar sprejela kot oblast, ki bi se ji podvrgla. In Zvezi ne more nihče nalagati obveznosti, ki jih ni sprejela kot celota. Nedopustno pa je tudi v Zvezi poskušati sovražno razpoloženje proti Narodnemu odboru, kar včasih delajo posamezniki iz svojih osebnih razlogov ali zato, ker pripadajo kaki Narodnemu odboru sovražni politični skupini, ki bi rada stopila na njegovo mesto. Kakšen smisel ima porivati Zvezo protikomunističnih borcev v položaj, da bi imela za svoje glavne nasprotnike slovenske protikomunistične emigrante, pa naj bo to Narodni odbor ali kakšna stranka, ki je vključena vanj?

Kar velja o splošni smeri Zveze, drži tudi za nje glasilo „Vestnik“. Z novim urednikom je „Vestnik“ postal pestrejši in je bolj na široko zajel snov, ki bi si jo bilo želeli v glasilu. Priobčil pa je tudi nekaj člankov, ki so presegli sami po sebi dosti širok okvir, kot ga zahteva narava Zveze. Sprožil je kamen spotike, ki je nekaterim služil, da so poskusili iz tega narediti plaz. Kamni spotike in nepotrebni plazovi, ki bi razbili Zvezo v „dele“ po deželah ali kontinentih ne služijo protikomunistični borbi, temveč so le v korist komunistom.

Osnova Zveze protikomunističnih borcev je dosti široka za vse, ki dobro mislijo: to je slovenstvo in krščanstvo in naša nepopustljiva volja boriti se proti komunizmu. Na tej osnovi MORAMO ostati združeni in pozitivno delati vsi, ne glede na to, kje smo se naselili; pripravljeni moramo biti žrtvovati tudi morebitne krajevne interese in stalno odstranjati nesporazume, ki morejo nastati zaradi krajevnih razdalj. To ni le v interesu Zveze in nje članstva, temveč vse emigracije, našega protikomunističnega boja in slovenskega naroda.

V. A., Canada

Oj oćak Nanos, ki zreš na svoje podložne...

Na komandi so rekli, da se bomo peljali približno pol ure s kamioni, da pridemo na mesto kamor smo namenjeni. Prvi štirje kamioni s prvimi ljudmi odpeljejo. Na vrsto pridejo drugi štirje kamioni s svojimi skupinami ljudmi. Na enem izmed teh sem bil tudi jaz. Na kamione smo stopali ravno na isti način kakor na prve štiri kamione. Ker so nekateri izmed nas imeli ure, so gledali nanje, kako dolgo se bomo vozili. Vozili smo se 30 minut, kamioni se niso ustavili; vozimo se 40 minut, kamioni vozijo naprej; vozimo 45 minut, kamioni se še niso ustavili. Ko po 45 minutah privozimo v neko večje naselje, tam šoferji ustavijo, izstopijo in gredo poizvedovat, kam naj nas zapeljejo; se vrnejo in rečejo, da so nas zapeljali več kot 20 km predaleč, in da nas morajo peljati nazaj. Nazaj smo se vozili skoro 20 minut, ko dospemo do neke vasi, pri kateri bi morali prej zaviti na levo, zdaj nazaj grede zavijemo na desno, in se peljemo okrog 2 km daleč. Ustavimo se ob morju pred nekim hotelom. Šofer izstopi in reče: „Na mestu smo!“ in da naj izstopimo. Takoj smo videli, da smo prišli prav, ker so bili že tam naši ljudje, ki so bili vsi prestrašeni in v skrbeh na nas čakali in se bali, kaj je z nami. Ko so nas zagledali so se razveselili in nam začeli pripovedovati, kako jim je bilo hudo, ker nas tako dolgo ni bilo za njimi, zlasti ko je še tretja skupina štirih kamionov, ki je odšla za nami iz Cese, prišla pred nami. Bali so se, da so nas odveli v pristanišče An-

cona, ki je tam blizu, nas vkrcali na ladjo in odpeljali Bogve kam.

Nastanili so nas v neki napol dodelani stavbi, v kateri so bile samo odprtine za okna, brez ogrodja in šip. Tako smo prišli v Riccione 25. maja 1945.

X.

Riccione se imenuje kraj našega novega bivališča. V prvih dneh meseca junija pride k nam vest o tragediji v Vetrinju na Koroškem. Žalosti, osuplosti in grenkega razočaranja, ki je vse prevzela, ni mogoče popisati. Večina mlajših moških — srednjih let — ko smo za to zvedeli, 15 do 20 noči nismo spali v stavbi, ampak v grmovju ob morju, ker smo se bali, da bodo ponoči obkolili stavbo in nas nasilno odpeljali pod Titovo oblast.

V Riccione nas je bilo tisti čas največ slovenskih civilnih beguncev iz Primorske v Italiji. Preplah je bil splošen. Kaj bo z nami? Pomirili smo se, ko je prišel k nam g. pater Prešeren iz Rima in nam povedal, da prihaja po naročilu g. dr. Miha Kreka, ki je sam nameraval priti k nam, pa je bil tisti čas bolan, s sporočilom v njegovem imenu, da so na intervencijo dr. Kreka na angleškem poveljstvu obljubili, da nasilno od tega časa naprej ne bodo nikogar vračali nazaj, če sam ne bo hotel.

Potem je teklo življenje v tem taborišču brez posebnih pripetljajev v njem samem, naprej. Med tem časom je prišel k nam v Riccione g. dr. Tine Debeljak z več drugimi izobraženci in nam povedal, kako

se je vsa tragedija v Vetrinju izvršila.

Okrog 10. avgusta 1945 je prišel od angleškega vojnega poveljstva ukaz, da se slovensko civilno begunsko taborišče v Riccione ukine in da se morajo posamezne osebe odločiti, kam hočejo iti, ali v drugo taborišče, ali domov, ali v službo, ali kamorkoli, in da se mora poslopje izprazniti tekom enega tedna. Par dni pred to naredbo vojnega poveljstva sem prejel pismo od znancev iz Trsta, ki mi ga je prinesel sedaj že pokojni g. Polde Kemperle v taborišče. V tem pismu so me znanci povabili, da če hočem, lahko pridem v Trst, ker da so našli tam delo zame. Odločil sem se, da grem v Trst.

Vsak dan sta odpeljala po dva kamiona iz taborišča. Jaz sem bil odločen za odhod na sredo. V sredo sem se odpeljal in z menoj večina Primorcev proti Padovi. Tam so nas nastanili v taborišču z italijanskim vodstvom, kjer nam niso delali nikakih neprilik. V četrtek popoldne je prišla k nam vest, da je izdana naredba od vojaškega poveljstva, da taborišče v Riccione še ostane. In tako je ostalo dve leti. Več jih je ostalo še od prej v tem taborišču, in so prihajali vanj še iz drugih krajev od vseh strani. V taborišču v Padovi sem bil nekako tri dni. Ko sem drugi dan tu videl, da nekateri ljudje odhajajo, sem šel na vodstvo taborišča vprašat, če lahko grem v Trst, ker imam tam delo. In vodja taborišča mi je rekel, če imam italijanske dokumente, da me nihče ne more ovirati, in mi je napisal izkaznico, da imam kot begunec brezplačno vožnjo na železnici, s pojasnilom, kje lahko dobim

vlak za v Trst. Takoj so mi uredili dokumente za odhod drugi dan iz taborišča. Več drugih Primorcev, ki so bili z menoj v taborišču, me je vprašalo, kako sem opravil na vodstvu taborišča. Povedal sem jim.

Drugi dan sem se odpeljal v Trst. V Trstu grem k znancem, ki so mi pisali omenjeno pismo, se pozdravimo in pogovorimo o raznih stvareh. Pri tej družini je bil neki znanec, ki je povedal, da pozna kmeta, ki potrebuje delavcev. Drugi dan dopoldne greva z njim pogledat za delo pri kmetu. Toda ta kmet reče, da dela nima, pred nekaj časa, da ga je imel, zdaj pa da ga nima več. Slučajno pride med našim pogovorom mimo nek drug kmet in vpraša, o čem se pogovarjamo in tako izve, da jaz iščem delo, ki ga pa on (prvi kmet) nima. Sedaj pa drugi kmet reče, da ima dela dovolj za več delavcev, in če hočem, da lahko grem z njim. Rekel sem mu, da sem pripravljen, in ga vprašal, če imajo kako streho za prenočevanje. Povedal je, da imajo pod streho dovolj prostora na senu. Za začetek sem bil zadovoljen in sem pričel delati na vrtu. Prekopaval sem zemljo za zelenjavo. Tako je šlo dva, tri dni. Med tem časom sem spoznal, med kakšne ljudi sem zašel, iz njihovih pogovorov med gospodarjem in njegovimi sosedi, ki so se shajali. In ti so bili terenski odbor za vas Katinara pri Trstu. Po tem si lahko vsakdo predstavlja, kakšen občutek sem imel, ko sem prišel na to sled. Še posebej sem zvedel, da so njihovi „tovariši“ iz sredine Trsta več naših ljudi zgrabili na obljudeni cesti in jih odpeljali čez mejo, koliko lažje bi mene zunaj mesta, na samoti, ko ni

bilo nobene policije. V strahu sem nadaljeval delo štirinajst dni, potem sem se odločil, da grem v mesto in pri kmetu odpovedal delo s pripombo, da sem dobil primerno delo v mestu.

Dobil sem ga, seveda sem ga dobil, delo, pa kje? V pralnici na vrtu zraven bivšega domobranskega štaba v Trstu, v kateri je bila takrat gospodinja Frančiška Žiberna, vdova, brez nasledstva. Pralnica je bila namenjena po njeni smrti njenemu nečaku Ladotu.

Med delom na vrtu, pri katerem sva se menila razne stvari, mi je Lado povedal, da je bil več časa in tudi januarja 1945 politkomisar pri bazoviški partizanski brigadi, katera je v tistem času napadla domobransko postojanko v Vipavi, mene ujela in odpeljala, nakar me je on (Lado) prvi — kot politkomisar — zasliševal. Zdaj si pa lahko mislite, v kakšen „šmoren“ sem padel. Dobro, da me ni prepoznal. Zvedel je šele pozneje, komu je pomagal na svojem bodočem vrtu, ko me več ni bilo tam. V par dneh sem odpovedal delo tudi tam in se od strahu nisem upal vprašati za delo v vsem Trstu. Bil sem par mesecev brezposeln. Med tem časom me pride zdaj ena zdaj druga sestra obiskat in sta mi povedali, kako je doma: da so isti dan po našem umiku iz Vipavske doline prišli trije partizani, na povabilo mojega bratrance (terenca) na naš dom, in začeli po naši hiši ropati vse kar je imelo vrednost: živila, živino, orodje, stroje, vozove, obleko, pohištvo itd. in na naših vozovih z našo živino odpeljali naropane stvari v takratni

vrednosti nad pol milijona lir. Celo vinu in mesnini (slanini in gnjati) niso prizanesli. Sestri se nista smeli nikamor ganiti — zastraženi pod puško; vse to sta morali mirno gledati.

Po treh mesecih za tem dogodkom v pralnici na vrtu, sem dobil delo v Gorici pri nekem gradbenem podjetju, nakar sem se preselil v Gorico, kjer sem se čutil bolj domač. Tam sem prišel skupaj z mnogimi znanci iz Riccione in drugod, ki so prišli v Gorico.

Ko je bila na mirovni konferenci Gorica odločena za Italijo, so Italijani v nji takoj dobili oblast v roke. Meni in mnogim našim ljudem so odpovedali bivanje v Gorici. Ker ni bilo zame (in mnoge) nobenega drugega izhoda, sem zaprosil za italijansko begunsko taborišče v Gorici. To pa zato, ker sem bil Primorec in Primorci niso mogli nikamor drugam kot v italijansko begunsko taborišče (dokler niso imeli izhoda v zunanji svet.) Isto se je zgodilo po dveh letih tudi z italijanskim taboriščem v Riccione, ki je bilo po dveh letih razpuščeno in so bili vsi slovenski begunci iz Primorske poslani v italijansko begunsko taborišče v Carrara. Mene pa so iz Gorice poslali v italijansko begunsko taborišče v Vicenza. Vicenza je bila zadnja postojanka mojega blodenja in križarjenja onstran velike luže, katero sem od tam, ko sem našel odprto pot, kmalu preplaval v svobodni svet — v Argentino.

Po pripovedovanju A. F. zapisal Martin Radoš, Argentina

Pomen knjige Vetrinjska tragedija

Objava knjige „Vetrinjska tragedija“ je dogodek, ki ga mora pozdraviti vsak zaveden Slovenec. To ni le niz napol pozabljenih spominov na žalostne in strahotne dogodke pred 15-timi leti, ampak živo potrdilo, da tega nismo pozabili, kakor tudi ne vzrokov in posledic teh dogodkov.

Knjiga se ne omejuje samo na opis tistih dni, ampak sega dalje in nam skuša v širši luči prikazati trpljenje našega naroda med vojno in po vojni, iz česar moremo določneje spoznati, kako komunistični zločini nad našim narodom daleč presegajo grozodejstva okupatorjev in so višek vse človeške zlobe v zgodovini. Nihče od zavednih Slovencev ne bo opravičeval grozovitosti nacističnega nestvora med vojno, pred vsem svetom pa smo dolžni pokazati na dejstvo, da naši komunisti niso prenehali z mučenjem in revolucijo, ko so po vseh evropskih bojiščih prenehale sovražnosti. Nasprotno! Šele tedaj, ko so jih Stalinovci s pomočjo zapada postavili na oblast in je narod nasproti komunistični zveri stal brez obrambe in zaslombe, pa tudi brez upanja, da mu kdo pride na pomoč — je orgija rdečega pobijanja dosegla svoj višek. Zločinov, ki so jih komunisti storili po vojni, ko jim od nasprotnika ni pretila nobena nevarnost več, pač ni mogoče opravičiti in skriti z „borbo proti okupatorju“, kar so delali med vojno, čeprav so se dejansko z njim vezali in skupno uničevali naš narod.

To je tisto, kar je slovenska emigracija dolžna pred svetom razkriti in objaviti. Tako knjiga „Vetrinjska tragedija“, ki nam je za to dala pobudo, ne bo ostala le spomin in jokanje za minulimi dnevi, ampak duhovna vez, ki bo združevala Slovence po svetu z onimi doma ter jim prižgala vsaj lučke upanja, da je v svobodnem svetu še kdo, ki v trpljenju in suženjstvu misli nanje. To je naša velika dolžnost, ki jo imamo do naroda in domovine.

Še nekaj je pri tem zelo velike važnosti. Zločin, ki je v knjigi opisan, ni zločin nad posamezniki, ampak zločin nad vsem narodom, ki je in ker je komunizem odklonil. Nasilna in zvijačna vrnitev, trpljenje, mučenje in umori slovenskih domobrancev so se izvršili nad nosilci tistega pravega slovenstva, ki se je stoletja upiral Turku, graščaku in Habsburžanom, in ki v drugi svetovni vojni, ko je z napadom komunističnih barbarov spet šlo za življenje naroda ter za njegov zdravi in naravni razvoj v raznolikosti narodov, ni prosil pomoči na desni in levi, ampak sam zgrabil za meč in puško ter stopil v obrambo za svoje življenje, pravico, vero in svobodo. Zato smo mi, sinovi in hčere naroda dolžni govoriti v imenu naroda in tako svet nekako prisiliti k spoznanju, da je slovenskemu narodu vsilil, česar po svoji naravi in prepričanju noče.

Izdaja knjige dalje pomeni, da borba proti komunizmu še ni končana, ampak se nadaljuje. Nekdanji slovenski borci še živijo, njih

volja se krepí in njih število raste. Ta knjiga gorja je namenjena nam in po nas svetovni javnosti, čeprav je pisana v slovenskem jeziku, mi pa jo moramo drugim narodom posredovati. Priznati moramo, da gorje našega naroda med zadnjo vojno in po njej v svetu še ni zbudilo dovolj pozornosti, ali pa je prikazano v napačni luči. Tega smo krivi tudi mi. Sami se sicer zavedamo naše velike tragedije, toda zavedati se moramo tudi, da bo tragedija še večja in popolna tedaj, če svetovni javnosti ne bomo znali povedati in jo prepričati, da je vsega tega kriv komunizem, tisti Titov jugoslovanski in slovenski komunizem, o katerem je zapad prepričan, da gre po poti demokracije in svobode. Razgaliti to nevarno krinko, je naša dolžnost, in če je ne bomo storili po svojih močeh, bomo svetu pomagali do tiste zadnje tragedije, po kateri ne bo spominov in ne pisanih knjig.

To so misli ob spominu na tiste strašne dni in na fante-junake, katere nam „Vetrinjska tragedija“ tako živo kliče pred oči. Berimo jo in širimo, da nam ne bo samo spomin, ampak tudi opora v teh vihnih dneh in upanje, da na trpljenju in krvi zraste nov rod, ki bo slovenski narod preko grobov in suženjstva pripeljal v dan življenja in svobode.

Ivan Drčar, USA

Društveno življenje

POJASNILO K PISMU G. VINKA LEVSTIKA

V decembrski številki Vestnika je bilo objavljeno pismo našega soborca iz Italije, g. V. Levstika, ki je bil doslej naš zastopnik za Italijo.

Čutimo svojo dolžnost, da na to pismo počamo kratko pojasnilo, da bodo tako imeli vsi borci možnost spoznati navdušenost g. Levstika.

Ideje, ki jih je g. Levstik nakazal v svojem pismu, so gotovo vse pohvale vredne in želeti bi bilo, da bi si jih vsak borec vzel k srcu. Posebej pa to velja za g. Levstika samega. Sicer je bil v začetku lahko silno navdušen, toda zadnji dve leti te navdušenosti ni bilo nikjer več videti. G. Levstik je v tem času kot zastopnik Vestnika za Italijo prejel 1200 izvodov, za katere do danes ni plačal niti centa. Na vsa pisma prejšnjega in sedanjega odbora g. Vinko Levstik ni niti enkrat odgovoril. Spodaj podpisani bi radi vprašali g. Levstika, kam je dal vse te izvode lista, ali kam denar, ki ga je dobil zanje? Morda je list v svoji navdušenosti vrgel kar v smeti!

Tako, g. Vinko Levstik, pa se še kaj oglasite!

Za glavni odbor ZSPB
Cleveland, USA
Stane Pleško

Torontski borci so že pred časom imeli občni zbor, ki ga je vodil predsednik Stane Pleško. O občnem zboru je Ameriška domovina pisala: „Poročila odbornikov so bila kratka in jedrnata. Debate o poro-

čilih, to je o delu torontske skupine, skoraj ni bilo. Do bolj živahnega razpravljanja je prišlo šele, ko je predsednik na koncu svojega poročila omenil nesporazume med glavnim odborom Zveze in argentinskim društvom ter zavrnil smer sedanjega pisanja v glasilu Zveze Vestniku. Končno je bilo enoglasno zmenjeno, naj se svetuje glavnemu odboru, da se skuša doseči, da bo Vestnik opustil polemične članke, ostal politično neodvisen in bo zavzel samo splošno krščansko in protikomunistično smer. Pri volitvah je bil izvoljen nov odbor, ki mu zopet predseduje Stane Pleško.“

Novi odbor je sestavljen takóle: predsednik Stane Pleško, podpredsednik Rudi Resnik, tajnik Tone Ponikvar, blagajnik Ciril Preželj, referent za tisk Peter Markež, odbornik Stane Lamovšek.

Denarni prispevki v Invalidni fond Z. S. P. B.

Nabrano od občnega zbora 2. julija do vključno 4. decembra 1960
Krajevni odbor ZSPB - Montreal, Que., Canada

Izkupiček piknika (v dolarjih)	31.25
Posamezni darovalci: Tone Koritnik	5.—
Dolfe Koritnik	3.—
Ivan Rupnik	3.—
Jože Poljanec	2.50
Tončka Čuden	5.—
Tone Štibernik	7.—
ga. Kukavica	1.—
Jože Kukavica	2.—
Franc Hrovat	2.—
Jože Stanič	2.—
ga. Osana	1.—
Janez Rabzelj	1.—
Matija Kozina	2.— 36.50

Krajevni odbor ZSPB, Cleveland, Ohio, USA

Izkupiček družabnega večera	485.06
Posamezni darovalci: Dr. Valentin Meršol	5.—
Jože Sajevec	1.—
Slavko Štepec	1.—
druž. Osredkar	6.44
Polde Pretnar	5.—
Tone Hočevnar	5.—
Pavle Žakelj	1.—
Tone Košir	5.—
Apolonija Košir	0.50
Karel Mauser	5.—
Agnes Benčan (Chicago)	5.— 39.94

Krajevni odbor ZSPB, St. Catharines, Ont., Canada

Izkupiček piknika	40.—	
Izkupiček družabne prireditve	50.—	
Florjan Slak	5.—	
Lojze Jakoš	5.—	100.—
Posamezni darovalci: Cleveland. Janez Varšek	9.—	
Štepec Tone	0.50	
Frank Pustotnik	3.—	
Franc Kamin	3.—	
Maks Jerič	1.50	
Matija Grdadolnik	0.50	
John Petrič	3.—	
N. N.	2.71	
Milwaukee: Miha Mejač	10.—	
Avstralija: Franc Erpič	1.75	34.96

Skupno dolarjev... 727.71

Krajevni odbor ZSPB, Toronto Ont.

Ta prispevek torontskega odbora je prejšnji glavni odbor prejel te nekaj dni pred občnim zborom, zato do danes še ni bil objavljen.

Izkupiček spominske proslave (dolarjev)	48.—
Posamezni darovalci: Stane Vovk	17.—
Stane Lamovšek	5.—
Rudi Kus	5.—

Skupno dolarjev ... 75.—

Prispevki v tujih valutah:

Rev. dr. Janez Zdešar (Nemčija) 20.— (nemških mark)

Branko Pogačnik, soc. ref. Jože Lekan, predsednik

Podpore invalidom — Glavni odbor ZSPB sporoča, da so bile nakazane naslednje podpore:

a) koncem septembra:

v Avstrijo štirim invalidom .. (dol.)	120.—	
v Švico dvema invalidoma „	55.—	
v Jugoslavijo	25.—	skupno (dol.) 200.—

b) božična pošiljka:

v Švico (2)	(dol.) 90.—	
v Avstrijo (4)	„ 125.—	
v Argentino	„ 60.—	
v Jugoslavijo	„ 80.—	skupno (dol.) 355.—

Glavni odbor se v imenu invalidov, vdov in sirot zahvaljuje iz srca vsem dobrotnikom in prosi še nadaljnega razumevanja. Bog Vam obilo poplačaj!

Glavni odbor ZSPB prosi vse odbore, ki za leto 1960 ali celo za leto 1959 niso poravnali naročnine, da to čim prej store. Blagajnik ing. M. Štrancar je v ta namen dostavil vsem odboru točne podatke o zaostali naročnini. Zato prosimo, da ne odlašate z nakazili.

OSEBNE NOVICE

Argentina. Krščeni so bili otroci nekdanjih borcev: Stanislav Marijan Hrovat, sin Stanislava in Marije Rupnik, Lidija Ana Kadivec, hči Ivana in Lidije Antonič, Stanislav Jcže Pregelj, sin Oskarja in Stanke Močnik, Martina Erjavec, hči Franca in Angele Mcčnik, Sonja Marija Rot, hči Zdenka in Jožice Štancer, Alenka Marija Smole, hči Ivana in Štefke Žonta, Aleksander Flander, sin Jožeta in Lilijane Terčič, Mihec Klemen, sin Mihaela in Angelce Koprivec.

Rodili so se: sin Lojzeta Rezalj in Marinke Mežnar, sin Jožeta Groznik in Marije Zupanc, sin Franceta Krištofa in Štefke Petrič, Grega Andrej, sin dr. Vojka Arka in Milene Lenart, Monika, hči Nandeta Češarka in Magde Gaser, sin ing. Jožeta Bavdaža in Sonje Čop (Brazilija), Adriana Veronika Zupančič, hči Stanislava in Nydie Pinasco.

Poročili so se: Karel Tcmšič in Amalija Barković, Marijan Hribar

in Ljudmila Smole, Miha Vidmar in Julka Bohinec.

V novem odboru Olepševalnega društva v Lanusu, kjer je strnjena naselbina Slovencev, so letos naslednji: predsednik Maks Jan, podpredsednik Franc Papler, tajnik Andrej Goljevšček, podtajnik Franc Koprivnikar, blagajnik Stane Jemec, podblagajnik Franc Zabukovec, odborniki pa: rev. Janez Petek CM, Kazimir Goljevšček, Ignacij Glinšek, Vinko Bokalič, Jože Čampa, Martin Miklič, preglednika računov Slavko Reven, Franc Vilfan.

V Bariločah so slavili desetletnico Slov. planinskega društva. Zbrali so se vsi ustanovni člani, razen pokojnega Tončka Pangerca in sedaj v Kanadi živččega Andreja Kukavice ter Dinka Bertencelja, ki se trenutno mudi v Avstriji. Navzoči so bili: France Jerman, Milan Goddec, Blaž Razinger, Slavko Adamič, Vojko Arko, Boris Černigoj, Davorin Jereb, Janez Flere, Bara Remčeva.

UREDNIKOV BUNKER

Že večkrat je bila izražena želja, naj bi pisali o življenju nekdanjih bojčvnikov sedaj. Na februarški seji DSPB je bilo predlagano, naj bi v Vestniku prinašali osebne, družinske in društvene novice, ki sicer ne pridejo izven meja Argentine. Zadnja leta so namreč pokazala, da tukajšnji tednik Svobodna Slovenija vestno priobččuje vse družinske novice iz Kanade in USA, kolikor so mu dosegljive, in so tako v glavnem skoraj vsi borci na teko-

čem o življenju svojih nekdanjih prijateljev in soborcev. Ni pa znano, da bi kateri list v USA odn. Kanadi načrtno zbiral novice iz Argentine in jih pcnatisnil. Temu hoče odpomoči Vestnik, ki prav gotovo zajema najširši krog prav med naročniki v USA in Kanadi. Upati je, da bo priobčevanje teh novic — ali bolje sporočil, kajti včasih bo kak otrok imel že nekaj mescev, preden bo njegovo ime natisnjeno prebrano v USA ali Kanadi — doprineslo

k medsebojni obnovitvi stikov nekdanjih borcev ali pa soprebivalcev v barakah.

V zvezi z gornjim uredništvo sporoča, da bo podatke črpalo iz cerkvenega glasila Oznaniilo in pa iz Svobodne Slovenije. Zato naproša vse naročnike in bralce v Argentini, da družinske dogodke — vesele in žalostne — javljajo imenovane-mu tedniku, da tako v prvi vrsti obveste znanke v Argentini, v drug¹ pa preko Svobodne Slovenije nudijo Vestniku novice v svrhu razširitve po deželah izven Argentine.

V zaglavju Borci pišejo je ponatisnjen dopis V(iktorja) A(ntolina?) iz Ameriške domovine z dne 17. 1. 1961. Ker omenjenega časopisa v Argentino premalo pride, tudi dopisa tukajšnji borci ne morejo poznati. — Ob tej priliki uredništvo prosi vse borec, da v čim večji meri sodelujejo tudi v svojem glasilu.

Uredništvo je prejelo štev. 1/2 šestega letnika revije Meddobje, ki jo izdaja Slov. kulturna akcija v Buenos Airesu. V tej številki sodelujejo Karel Vladimir Truhlar, Zorko Simčič, Stanko Janežič, Pavel Krajnik, Vinko Beličič, Milena Šoukal, Ruda Jurčec, Nikolaj Pregelj, Rafko Vodeb, France Dolinar,

Božo Kramolc, Marijan Marolt. — Uredniški izvod bo uprava Vestnika dostavila borcem v Virgilu, Ont., Canada, v skromen znak priznanja za lepo število dopisov za Vestnik. Naslovlj.: Florijan Slak.

K članku o Gverili bi dodali tole: Znani mednarodni komunist Che Guevara, danes gospodarski diktator Kube, je kmalu po končani revoluciji objavil priročnik o gverili, ki je izšel v številni nakladi. Ko so se pred časom izkrcali prvi „kontrarevolucionarji“ na Kubi, so jim simpatizerji prinesli nekaj izvodov Guevarovega učbenika. Brž ko so kubanske komunistične oblasti za to zvedele, so učbenik odtegnile prodaji in ga danes ni dobiti več. Prav tako ni več priročnika, ki ga je izdalo francosko vrhovno poveljstvo v času vojne v Indokini (dasi ta priročnik ni bil kaj več kakor nekaka navodila skavtom za taborjenje in prvo pomoč v nezgodih). Skratka — priročnikov o gverili ni, z naše strani pa, ko bi se lahko napisalo marsikaj in prvovrstno iz lastnih izkušenj, po šestnajstih letih še ni nič. V tej zvezi tudi uredništvo opozarja na uvodnik v Svobodni Sloveniji z dne 23. februarja z naslovom Kako dolgo še?, ki je ponatisnjen v pričujoči številki.

Društvo slovenskih protikomunističnih borcev je prejelo iz Severne Amerike v prodajo knjigo

VETRINJSKA TRAGEDIJA

Kupite jo lahko na R. Falconu 4158